

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԱՆՆԱՍՆԱԳՐԱԶԱԿԱՆ ՎԱՐՋՈՒԹՅՈՒՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՎՈՐ ՀՐԱՀԱՆԳ

1938 թվին խոշոր ՖԵԼՋՅՈՒՐԱՎՈՐ ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐԻ
ԱՐԶԵՍՏԱԿՍՆ ՍԵՐՄՆԱՎՈՐՈՒՄՆ ԱՆՑԿՍՑՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

ՊԵՏՏՐԱՏ

1938

ՅԵՐԵՎԱՆ

636

Ձ-21

636
Ձ-21
այ.

ԺԱՄԱՆԱԿԱՎՈՐ ՀՐԱՀԱՆԳ

1938 թվին ԽՈՇՈՐ ՅԵՂՋՅՈՒՐԱՎՈՐ ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐԻ
ԱՐԶԵՍԱԿԱՆ ՍԵՐՄՆԱՎՈՐՈՒՄՆ ԱՆՑԿԱՑՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

25.04.2013

21.202

1655
38

I. ԱՐՀԵՍՏԱԿԱՆ ՍԵՐՄՆԱՎՈՐՄԱՆ ՊԼԱՆԻ ԿԱԶՄԵԼՆ ՈՒ ՍԵՐՄՆԱՎՈՐՄԱՆ ԿԱՅԱՆՆԵՐԻՆ ՀԱՍՑՆԵԼԸ

Հանրապետական Հոգժողովմատները, յերկրային, մարզային հողվարչությունները կովերի արհեստական սերմնավորման պլանը հասցնում են շրջաններին, իսկ շրջանային հողրաժինները՝ յուրաքանչյուր գյուղխորհրդին, կոլտնտեսությունը և կոլտնտեսությունների արհեստական սերմնավորման կայաններին:

1. Պլանի մեջ ցույց է տրվում.

ա) արհեստական սերմնավորման համար նշանակված կովերի գլխաքանակը (ըստ ցեղերի), այն ստորաբաժանելով կոլտնտեսությունների հոտի, կոլտնտեսականների, մենատնտեսների կովերի:

Արհեստական սերմնավորման կայանի զործունեությունը շրջանում գտնվող անասունների արհեստական սերմնավորման պլանը կազմելիս պետք է հաշվի առնել բոլոր կովերը և պլանավորվող տարվա ընթացքում զուգավորման հասակի հասնող յերինջները.

բ) տոհմային արտադրող ցուլերի դասավորումը, նրանց վորակը, ցեղային կազմը և նախատեսվող բեռնվածությունը.

գ) կազմակերպվող կայանների թիվը և նրանց պատրաստման ժամկետները.

դ) կաղերի (հրահանգիչների, սերմնավորող-տեխնիկների և նրանց սղնականների) ընտրությունը, պատրաստումը և վերապատրաստումը.

ե) սարքավորման ու գույքի առկայությունը և լրացուցիչ սարքավորման պահանջը, նշելով տեղ հասցնելու ժամկետները:

2. Առանձին կայաններին տրվող արհեստական սերմնավորման պլանը կազմելիս, ըստ առանձին կետերի պետք է քննարկվի կոլտնտեսությունների անասնապահական բրիգադների արտադրական խորհրդակցություններում, գյուղխորհուրդների անասնապահական սեկցիաներում: Կոլտնտեսությունների վարչությունների կողմից հաստատված պլանը կետ առ կետ

պետք է հասցվի սերմնավորման տեխնիկին, կայանի բանվորական բրիգադին, կաթնապրանքային ֆերմայի տավարապահներին ու կթողներին. կոլտնտեսականներին ու մենատնտեսներին պատկանող կովերի սերմնավորման պլանը պետք է հասցվի յուրաքանչյուր անասնատիրոջ: Գյուղխորհուրդների ու կոլտնտեսությունների ճշգրտած պլաններն ուղարկվում են շրջհոգրաժիններին, իսկ վերջիններս՝ յերկրային, մարզային հոգվարչություններին կամ Հանրապետության հոգժողովմատին:

II. ԿԱՌԱՐԱՐԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄԸ

1. Արհեստական սերմնավորումն սկսելուց առնվազն 2 ամիս առաջ հրահանգիչները կազմակերպում և անց են կացնում արհեստական սերմնավորման տեխնիկների և նրանց ոգնականների պատրաստման դասընթացներ: Անցյալ տարիներում պատրաստված սերմնավորման տեխնիկներն ու նրանց ոգնականները վերապատրաստման դասընթացներն անցնում են կրճատ ծրագրով:

2. Սերմնավորման տեխնիկների պատրաստման դասընթացները համալրվում (կոմպլեկտավորվում) են.

ա) կոլտնտեսություններում աշխատող տեխնիկ անասնապահներից,

բ) կոլտնտեսականներից ու կոլտնտեսուհիներից, առաջին հերթին՝ անասնապահական բրիգադների կազմից և նախորդ տարիներում արհեստական սերմնավորման կայաններում աշխատողներից:

3. Կուրսերի համար թեկնածուներ ընտրելիս անպայման մասնակցում և արհեստական սերմնավորման հրահանգիչը կամ շրջանային ղոտտեխնիկը:

4. Արհեստական սերմնավորման տեխնիկներին ու հրահանգիչներին պատրաստման դասընթացներն անցկացվում են ԽՍՀՄ-ի Հոգժողովմատի հաստատած ծրագրով: Պատրաստման տեվոդությունն առնվազն մեկ ամիս է:

5. Սովորողների տեսական և գործնական գիտելիքների առաջադիմությունն ստուգելու համար, դասընթացների վերջում վորակավորող հանձնաժողովներ պետք է կազմել: Սերմնավորման տեխնիկների առաջադիմության ստուգումը կատարվում է արհեստական սերմնավորման յերկրային, մարզային կամ հանրապետական հրահանգչի ներկայությամբ: Ամեն մի հաջող քննություն սովորողն պետք է վկայական տրվի դասընթացն ավարտելու

մասին, նշելով առաջադիմություն թվանշանները (գերազանց, լավ, բավարար):

6. Դասընթացներն անցկացնելու ժամանակ անհրաժեշտ է, վորպեսզի յուրաքանչյուր ուսանող գործնականում մի քանի անգամ կատարի սերմնավորման հետ կապված բոլոր գործողություններն ու ձևերը: Գործնականորեն տիրապետի կովերի ու վոչխարների արհեստական սերմնավորման տեխնիկային ու անհրաժեշտ տեսական գիտելիքներ ստանա:

7. Արհեստական սերմնավորման հատուկ դասընթացներն անցնող ամեն մի աշխատող պետք է ոգտագործվի վոչ միայն կովերի, այլև վոչխարների արհեստական սերմնավորումն անցկացնելու համար:

III. ՆԱԽՐԻ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄԸ ՅԵՎ ԱՐՏԱՌԻՈՂՆԵՐԻ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

1. Նախապատրաստման և գուգավորման շրջաններում մայր կենդանիներին պետք է կերակրել առատ և լավորակ կերերով: Զուգավորման սերմնավորման նախորդակին և գուգավորման շրջանում կովերին առատ և բարձր վորակի կերերով կերակրելն ապահովում է նրանց բեր գալու միահամուռ հայտաբերումը և մեծ տոկոսի բեղմնավորումը:

2. Արտադրող ցուլերը ցեղական և վորակական կազմի տեսակետից ընտրվում են ղոտտեխնիկական տոհմային աշխատանքի պլանին համապատասխան: Զուգավորման արհեստական սերմնավորման համար ընտրված արտադրողներն իրենց ծագման և արդյունավետության վերաբերյալ տվյալներ պիտի ունենան: Արհեստական սերմնավորման կայաններում աշխատող ցուլերի նշանակումը կատարում են պետ. տոհմաբուծարանները և շրջհոգրաժինները: Ընտրություն համար կազմվում են հանձնաժողովներ, վորոնց կազմի մեջ են մտնում՝ սելեկցիոները կամ տոհմային ղործի ղոտտեխնիկը (պետ. տոհմաբուծարանի ղործուենյություն շրջաններից ղուրս), անասնաբուծը, արհեստական սերմնավորման հրահանգիչը, ֆերմայի վարիչը և սերմնավորման տեխնիկը:

3. Բարձրարյուն անասունների ղլխակազմ ունեցող տոհմային խորհանտեսություններին և տոհմային կոլտնտ. ապրանքային ֆերմաներին արհեստական սերմնավորման կայաններում պետք է ղրվեն միայն ղտարյուն և բարձր մթերատու ելիտային անասունների կենտրոնական մատյանում կամ թե պետական տոհմային

զրքում գրանցած և առաջին հերթին իրենց տված սերնդի նը-
կատմամբ ստուգված արտադրողները:

Տոհմային խորհրդատեսությունների և տոհմային ֆերմաների
արհեստական սերմնավորման կայաններում գտնվող արտադրող
ցուլերին լրիվ ոգտագործելու նպատակով դրանց են կցում մո-
տակա կոլտնտեսությունների ոգտագործելի նախիրների կովերը:

4. Ֆածր զենեքացիների Մետիս անասուն ունեցող տնտե-
սություններում, արհեստական սերմնավորման կայանները, վոր-
պես կանոն, պետք է ոգտագործեն այնպիսի արտադրողներ, վոր-
րոնք պետական տոհմային զրքում գրանցելու համար սահման-
ված պահանջները բավարարում են:

5. Տավարի մասսայական մետիզացման շրջաններում, ար-
հեստական սերմնավորման կայաններում թույլ և տրվում ոգտա-
գործել պլանային ցեղերի լավագույն արտադրողները, վորոնք
ցածր չեն շրջ. տոհմ. զրքում գրանցվածներից:

6. Մեծ բեռնվածություն ունեցող արհեստական սերմնավոր-
ման կայաններում (մեկ արտադրողին 500-ից ավելի կով), յեթե
կցվում են վոչ միայն ոգտագործելի, այլև բարձր մթերատու կո-
վեր տոհմային ֆերմաներից, պետք է թույլ տալ ոգտագործել
միայն ելիտ ու առաջնակարգ այն արտադրողներին միայն, վո-
րոնք պատկանում են բարձրարդյունատու և գտարյուն անաս-
նունների խմբին և իրենց արդյունատվության հիմնական նշան-
ներով բարելավող են հանդիսանում: Տավարի մասսայական մե-
տիզացման շրջանների մեծ բեռնվածություն ունեցող արհեստա-
կան սերմնավորման կայաններում կարելի չե թույլատրել ոգտա-
գործելու արտադրողներ, վորոնք գրանցված են պետական տոհ-
մային զրքում:

Բոլոր դեպքերումն էլ նշանակվող արտադրողներն իրենց ար-
դյունատվությամբ և զենեքացիայի բարձրության տեսակետից
պետք է ավելի բարձր լինեն, քան արհեստական սերմնավորման
կայանին կցված կովերը:

Կովերի կցումն արտադրողներին տոհմաբուծական ֆերմա-
ներում ու անասնապահական տոհմաբուծական խորհրդային տըն-
տեսություններում կատարվում է համապատասխան սելեկցիոն
պլանների ու անհատական բոնիտիքովկայի գրանցումների, իսկ
նաացած կոլտնտեսություններում՝ համաձայն ղուգավորման և մե-
տիզացման պլանների:

7. Կատեգորիկ կերպով արգելվում է մայր կենդանիների

մասսայական սերմնավորում կատարելը մոտ ազգակցություն մեջ
գտնվող արտադրողով (մայր-կով, ղուստր-կովեր, քույր-կովեր
և այլն):

Մասսայական ազգակցական բուծումը կանխելու նպատա-
կով արհեստական սերմնավորման կետերում անհրաժեշտ է ցու-
լերի պարբերական վոխարկնում կազմակերպել, կատարելով այդ
համաձայն տոհմային աշխատանքների պլանի, մոտավորապես 3
տարին մեկ: Փոխելու հետևանքով սերմնավորման կայանը բեր-
ված նոր արտադրողներն իրենց վորակով նախորդներից ավելի
բարձր պիտի լինեն: Արհեստական սերմնավորման ամեն մի կա-
յան պետք է յերկու արտադրող ցուլ ունենա, վորոնցից մեկը
հիմնական, իսկ մյուսը՝ պահեստի (ռեզերվի):

8. Արհեստական սերմնավորման կայանում ամեն մի արտա-
դրողի համար պետք է բաց անել հատուկ քարտեր, վորոնք
պետք է պահվեն պետ. տոհմաբուծաբաններում և շրջնորբաժին-
ներում:

9. Արհեստական սերմնավորման կայաններում թույլատրե-
վում է ոգտագործել միանգամայն առողջ, անասնաբուծ-սանի-
տարական մշակում անցած արտադրողներ (հետազոտում բրուցե-
լյոզի և տուբերկուլյոզի նկատմամբ):

10. Արտադրող ցուլերն արհեստական սերմնավորման կա-
յանի համար պիտի առանձնացվեն սերմնավորումն սկսելուց առ-
նելվազն 1¹/₂—2 ամիս առաջ և առատորեն կերակրվեն: Արտա-
դրող ցուլերի ընտրության և արհեստական սերմնավորման կա-
յանների վրա բաշխում կատարելու հետ միաժամանակ նրանց
սեռական կարողության և սերմի վորակի ստուգում պետք է կազ-
մակերպել, շրջանային հրահանգչի մասնակցությամբ:

11. Ստուգվող բոլոր ցուլերին նախապատրաստական շրջա-
նում արհեստական հեշտոց են ծածկել տալիս և սերմը մանրա-
գիտակի տակ հետազոտում: Արտադրող ցուլերի սերմի վորակը
նախապատրաստական շրջանի առաջին ամսում պետք է ստուգե
առնվազն 5 օրը մեկ:

Սերմնավորմանը յերկու շաբաթ նաացած, սերմի վորակի
ստուգումն օրըմեջ է կատարվում:

Ստուգման ժամանակ ամեն մի արտադրող ցուլին օրական
2 անգամ ծածկում պետք է տալ արհեստական հեշտոցի վրա, 2-3
ժամ ընդմիջումով:

12. Կետերին կցված բոլոր արտադրողները ղուգավորման—

սերմնավորման սկզբին պետք է ունենան միջակ՝ 4-ից վոչ ցածր զնաճատականով սերմ, այսինքն՝ միջին վորակի սերմ, վորի մեջ սերմնարջիջների առնվազն 80⁰/0-ն ուղղակի առաջընթաց շարժում ունի:

Արհեստական սերմնավորման կայաններում չի թույլատրվում ոգտազործել միջակ՝ 4-ից ցածր զնաճատականի սերմ տվող ցուլեր:

IV. ՍԵՐՄՆԱՎՈՐՄԱՆ ԿԱՅԱՆԸ ՇԵՆՔԵՐՈՎ, ԿԱՀԱՎՈՐՈՒՄՈՎ ՈՒ ԳՈՒՅՔՐՈՎ ԱՊԱՀՈՎԵԼԸ

1. Խոշոր յեղջուրավոր անասունների արհեստական սերմնավորման կայանները կազմակերպվում են վարակիչ հիվանդություններից ապահով տնտեսություններում (ֆերմաներում) և սպասարկում են կոլտնտեսությունների, կոլտնտեսականների ու մենատնտեսների հոտերը:

Քաղաքներում ու բանվորական ավաններում կազմակերպվում են արհեստական սերմնավորման կայաններ (կետեր)՝ բանվորների ու քաղաքի բնակչության անասուններն սպասարկելու համար:

Արհեստական սերմնավորման կայանների (կետերի) կազմակերպումն անապահով տնտեսություններում թույլատրվում է միայն այդ տնտեսությունների անասունների սպասարկման համար և շրջապատին, քաղ. հողբաժնի անասնաբուժի անպայման զբաղմունքի յեղրակացության դեպքում:

2. Արհեստական սերմնավորման կայանները կազմակերպվում են հատուկ կառուցված կամ թե հարմարեցված շենքերում, վորտեղ հնարավոր է մշտական պատի վառարան դնել:

Արհեստական սերմնավորման համար հատուկ շենքերը կառուցվում են ԽՍՀՄ-ի Հողմողկոմատի 1936 թ. հաստատած տրայային նախագծերով:

Լույսի մակարդակն ու սերմնավորման կամերայի չափերը մեծացնել կարելի չէ, բայց վոչ մի դեպքում նախագծում նախատեսված չափերից փոքր չպիտի լինեն:

Արտադրողների համար շենքերը կարելի չէ առանձին կառուցել, կայանին մոտ:

Կայանի շենքը (սերմնավորման կամերան, լարորատորիան, սերմ ստանալու սրահը) պետք է լինի տաք, չոր ու լուսավոր և բավարարի սանիտարական պահանջներին: Աշխատանքի ժա-

մանակ այդ շենքերում ջերմությունը պիտի լինի մոտ 20⁰ տատանումով՝ 18-20⁰-ի սահմաններում (ըստ Յելսիուսի):

Աշխատանքի ժամանակ արհեստական սերմնավորման կայանում ջերմության սուր իջեցումից պետք է խուսափել: Այդ պատճառով ել կայանի բոլոր մուտքերը կիպ ծածկող դռներով ապացրած հողմարդել (տամբուր) պետք է ունենան:

3. Յեթե պլանով սերմի տեղափոխություն է նախատեսված, այդ դեպքում հիմնական կայանին կարելի չէ ոժանդակ կայաններ կցել: Հիմնական և ոժանդակ կայանների մեջ ընկած տաքածությունը վորոշվում է (սերմ տեղափոխելու համար) գոյություն ունեցող փոխադրական միջոցներով, յեղնելով այն հաշվից, վոր սերմի ստացման մոմենտից մինչև նրա սրկսելն ոժանդակ կայանում, 10—12 ժամից ավելի չտեվի:

Ի տարբերություն հիմնականի, ոժանդակ կայանն աշխատում է հիմնական կայաններից բերված սերմով: Սերմի տեղափոխություն համար անհրաժեշտ գործիքները (տերմոսներ և այլն) ամրացվում են ոժանդակ կայանին:

4. Հիմնական կամ ոժանդակ կայաններին կարող են արհեստական սերմնավորման համար կցվել կովերի այն մանր նախիրները (վոչ ավելի քան 3 կիլոմետր շառավղի վրա գտնվող), վորոնց համար աննպատակահարմար է ինքնուրույն կայաններ կազմակերպել: Այդպիսի դեպքերում կցումը կատարվում է անասնաբուժական անձնակազմի գիտություններ ու թույլտվությամբ:

5. Սերմն ստանալու, քննելու, նոսրացնելու և սերմնավորելու բոլոր աշխատանքներն անպայման կատարվում են շենքում՝ 20⁰ միջին ջերմության տակ, 18—25⁰ Յ. տատանումներով: Ծածկերի տակ կամ բացօթյա սերմով աշխատել չի թույլատրվում:

6. Շոգ յեղանակին արեվակեղ շենքերում չի կարելի աշխատել, ապա թե վոչ՝ 25 -ից բարձր ջերմության տակ սերմնարջիջներն արագ կերպով վոչնչանում են: Բարձր ջերմության փաստարար ազդեցությունից խուսափելու համար հարավային շրջաններում սերմնավորման կայանի պատուհանները դեպի արևելք դարձած պիտի լինեն, պատերն անջերմաթափանց (հում աղյուս) կառուցած, տանիքը յենթահարկով (չարդախով) կառուցած, իսկ պատերը՝ դրսից ու ներսից սպիտակացրած: Տարվա տաք յեղանակներին կայանում լավ է աշխատել վաղ առավոտյան ու յերեկոյան:

7. Աշխատանքի ժամանակ լուսավորությունը կայանում ցրված պիտի լինի: Արևի կողմից լուսավորվող պատուհանները

պետք է վարագուրել բաց գույնի վարագույրներով (շղարշից կամ քաթանից):

Սերմնավորման կամերայի պատուհանի դիմաց դրվում է հաստոցը (դազդահը), իսկ սերմնավորումն անց է կացվում կամերայի ներսում:

8. Սերմնավորման կայանն անասնաբուժարանների շենքերում չի կարելի կազմակերպել: Կայանի շենքում չի թույլատրվում գեղորայք պահել, վնասված սերմնավորիչները դեպի ախտահանիչ ու հոտավետ նյութերը շատ զգայուն են:

9. Արհեստական սերմնավորման շենքերը զուգավորման նախորդակին պետք է խնամքով ախտահանել (նոր հանգցրած կրով սպիտակացնել) և ապա հողմահարել:

10. Կայաններին կցված նախիրներում վարակիչ հիվանդություններ հայտարարելիս, սերմնավորողը պարտավոր է այդ մասին անմիջապես տեղեկացնել շրջանի անասնաբուժական անձնակազմին:

11. Արհեստական սերմնավորման յուրաքանչյուր կայան, բացի արհեստական սերմնավորման գործիքներից, պիտի ունենա տնտեսական սարքավորում՝ համաձայն սույն հրահանգի վերջում կցված ցուցակի:

Վ. ԿԱՅԱՆԻ ԱՆՁՆԱԿԱԶՄԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ ՅԵՎ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲԱՇԽՈՒՄԸ

1. Կայանի կանոնավոր աշխատանքի ցուցանիշներն են.

ա) արհեստական սերմնավորման պլանի կատարումը.
բ) կովերի բեր գալու (զուգավորման ցանկության) հսկողության կանոնավոր կազմակերպումը և բերի շրջանում գտնվող կովերի լրիվ ընտրությունը.

գ) աշխատանքը տեխնիկապես կանոնավոր կատարելը.
դ) մայր կենդանիների առավելագույն տոկոսի բեղմնավորումը և

ե) արտադրողների ճիշտ խնամքն ու պահպանումը:

1. Աշխատանքներն սկսելուց առաջ շրջնողրաժինն ստուգում է կայանի պատրաստությունն արհեստական սերմնավորման համար (անհրաժեշտ գործիքներով ու նյութերով, սերմնավորող կադրերով ու արտադրողներով ապահովված լինելը և այլն):

2. Մեկ հրահանգչով սպասարկվող կայանների քանակը սահմանվում է յեկնելով շրջանի տերիտորիայից: Վորպես կանոն, սպա-

սարկման համար մեկ հրահանգչին մինչև 10 կայան կարելի չէ տալ:

3. Հրահանգիչը (արհեստական սերմնավորման հատուկ դասընթացներն ավարտած գոտեխնիկը) ղեկավարում է վերահսկում է արհեստական սերմնավորման աշխատանքները շրջանի սահմաններում (յեթե սերմնավորման կայանների քանակը ավելի չէ քան 10): Եթե մեկ հրահանգչի համար սահմանված բեռնվածությունը նորմայից, կամ թե կցված 10 սերմնավայանների սահմաններում է):

ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ.— Հրահանգիչները պատրաստվում են շրջնողրաժինների ավագ գոտեխնիկների, տոնային գծով աշխատող գոտեխնիկների ու շրջանային գոտեխնիկների կազմից:

4. Հրահանգչի պարտականությունների մեջ մտնում է.

ա) բնակչության մեջ արհեստական սերմնավորման նշանակության մասին բացատրական աշխատանք տանելը.

բ) սերմնավորման տեխնիկների (սերմնավորող կադրերի) ընտրությունն ու պատրաստումը.

գ) մնացած անձնակազմի ընտրությունը.

դ) արտադրողների ստուգումը սերմի վորակի նկատմամբ.

ե) հսկողություն՝ նյութերի խնայողարար ծախսման վրա.

զ) սերմնավորման կայանների մշտական հրահանգումը.

է) հսկողություն՝ արտադրողների նորմալ վիճակի վրա.

ը) հսկողություն՝ կովերի բնական զուգավորումն անորակ, վոչ ցեղական ցուլերի հետ կանխելու վրա.

թ) հաշվետվություններ կենդանիներին.

ժ) արհեստական սերմնավորման պլանի կատարման բոլոր աշխատանքների կանոնավոր անցկացման ու նրա արդյունքների պատասխանատվությունը:

5. Արհեստական սերմնավորման գործը կազմակերպելու աշխատանքներին մասնակից են դարձվում նաև կաթնապրանքային ֆերմայի վարիչները:

Կաթնապրանքային ֆերմայի վարիչի պարտականությունների մեջ մտնում են.

ա) մայրական կազմի ժամանակին նախապատրաստելն ու հսկողությունը, վորպեսզի կովերի զուգավորումը չկատարվի կողմնակի ցուլերով՝ կայանից դուրս.

բ) բերի (զուգավորման ցանկության) շրջանում գտնվող մայր

կովերի ընտրութեան աշխատանքների ղեկավարութիւնը (սերմ-
նավորող տեխնիկի մասնակցութեամբ)։

զ) արհեստական սերմնավորման կայանը բանոց ուժով, տըն-
տեսական կահավորումով, պահանջով, նյութերով և կերերով
ապահովելը։

6. Սերմնավորման կայանը ղեկավարում և կոլտնտեսութեան
վարչութեան կողմից նշանակված սերմնավորման տեխնիկը (սերմ-
նավորող)։

Սերմնավորման տեխնիկի պարտականութիւնների մեջ են
մտնում.

ա) արհեստական սերմնավորման կայանի համար պլան կազ-
մելը, շենք նախապատրաստելն ու կահավորելը.

բ) արտադրող ցուլերի նախապատրաստումը և սերմի փո-
րակի ստուգումը.

գ) սերմի ստացումը, գնահատումն ու սրսկումը.

դ) բեր յեկող մայր կենդանիների ընտրութեան, արտադրող-
ների կերակրման ու խնամքի վերահսկողութիւնը.

ե) հիվանդ անասունների առանձնացումը.

զ) հրահանգչին կայանի աշխատանքների վերաբերյալ տե-
ղեկանքներ ներկայացնելը.

է) կայանի զործիքների ու կահավորման հաշվառումն ու
պահպանումը.

ը) արհեստական սերմնավորման նշանակութեան վերաբե-
րյալ բացատրական աշխատանքները կոլտնտեսութիւններում, կոլ-
տնտեսականների ու մենատնտեսների մեջ.

թ) արհեստական սերմնավորման արդիւնքների հաշվառումը։

Իր աշխատանքներում սերմնավորողը խստորեն ղեկավարվում
և արհեստական սերմնավորման տեխնիկական հրահանգով ու հրա-
հանգչի ցուցումներով։

7. Արտադրողներին կերակրելու և խնամելու համար կոլ-
տնտեսութեան վարչութիւնը նշանակում և պատասխանատու
մի անձնավորութիւն՝ սերմնավորողի ոգնականի իրավունք-
ներով։

Արտադրողներին խնամողը պարտավոր և արտադրողների
խնամքի վերաբերյալ հատուկ զանգնածացներ անցնել (ցանկալի
յե, փոր նա անցած լինի սերմնավորող տեխնիկների պատրաստ-
ման զանգնածացները լրիվ ծրագրով)։

8. Հավաքարարները (լվացողները) կայանի շենքում մաք-

րութիւն են պահպանում, ամանեղենը լվանում, զործիքները պրի-
մուսով բոցակիզում, ջուր տաքացնում, աշխատանքի ժամանակ
լվանում հայելիները, կայանը տաքացնում ու լուսավորում, կա-
յանի մաքրութեանը հետևում, սրբիչները, խալաթները լվանում
և ալլն։

9. Կայանների ոժանդակ բանվորները նշանակվում են կովերը
սերմնավորման համար զազգյահին (հաստոցներին) մոտեցնե-
լու և սերմնավորող տեխնիկի հանձնարարութեամբ այլ աշխա-
տանքներ կատարելու անհրաժեշտութեան դեպքում։

VI. ԱՐՏԱԴՐՈՂՆԵՐԻ ԿԵՐԱԿՐՈՒՄՆ ՈՒ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄԸ

1. Արտադրող ցուլերի կերակրման ու պահպանման ժամա-
նակ հիմնական պայմանները հետևաբաններն են.

ա) սպիտակուցային նյութերով հարուստ կերերով ապահո-
վելը, փորովհետեւ սպիտակուցի հավելումը կերի մեջ բարձրաց-
նում է արտադրողի սեռական ակտիվութիւնը.

բ) կերարածինը հանքային նյութերով ապահովելը.

գ) վիտամին պարունակող կերերով ապահովելը.

դ) կերարածինի մեջ չափազանց ծավալուն կերեր չմտցնելը.
կերարածինը թե կոպիտ և թե խտացրած բազմազան կերերից կազ-
մելը։

ե) արտադրող ցուլերին ամեն ուր զրոսանքի հանելը՝ ամառն
սրահան առնվազն 6 — 8 ժամ, ձմեռը՝ 4 — 6 ժամ տեղիդութեամբ,
փորից փոշ պակաս 2 ժամը թեթեւ աշխատանքի լծելով։

Արտադրող ցուլերի զրոսանքի լավագույն ձեւն արա-
ծելն ու լողացումն և — ամառը, իսկ ձմեռը՝ զրոսանքն ու լծած
աշխատանքը, բացառութեամբ շատ վատ յեղանակի ու անձրեա-
յին որերի, կամ ձմեռվա բուքերի ժամանակ։

Ցուլերին կարելի չէ լծած աշխատեցնել նաեւ ամառը։ Ուրվա
շող ժամերին ցուլերին աշխատեցնել չի կարելի։

Ցուլերին աշխատանքներով չի կարելի ծանրաբեռնել։

Ցուլերին պետք է աշխատեցնել միայն զանգաղ քշելով։

Ցուրաբանչյուր ցուլի լծասարքը պետք է առանձին լինի
ու խնամքով հարգարած.

զ) ամիսն առնվազն մեկ անգամ անասնաբուժական փննու-
թեան յենթարկելը։

2. Արտադրող ցուլերին կերակրելու ու խնամելու ժամանակ
անհրաժեշտ է հետեւել, փոր նրանք միշտ միջին գիրութիւն պահ-

պանեն, այսինքն չճարակալեն, բայց զուգավորման ժամանակ չկորցնեն իրենց նորմալ գիրությունը: Այդ նպատակով հանձնարարվում է ամսական 2 անգամ արտադրողների կենդանի քաջն ստուգել:

3. Արտադրող ցուլերի համար լավագույն կեր են հանդիսանում.

ա) ձմռանը—լավ վորակի մարգագետնի խոտն ու խտացրած կերերը (վարսակը կամ վարսակի, թեփի, կորեկի ու քուսպի խառնուրդը), ինչպես նաև արմատապտուղները (լավ է գազարը) կամ լավ վորակի սիլոսը:

բ) Ամռանը—արոտը, մսուրում՝ կանաչ խոտն ու խտացրած կերերը (վարսակ կամ թե վարսակի, թեփի, կորեկի ու քուսպի խառնուրդը):

Տոհմային արտադրող ցուլերի համար, զուգավորման շրջանում որակյալ 3 անգամ նրանց զուգավորելիս հանձնարարվում է հետևյալ կերանորմաները.

Արտադրող ցուլի կենդանի քաշը (կիլոգրամներով)	Ցուլին լծած աշխատեցնելու դեպքում		Չաշխատեցնելու դեպքում	
	Կերի միավոր (կգ)	Մարսվող սպիտակ. (կգ)	Կերի միավոր (կգ)	Մարսվող սպիտակ. (կգ)
500	8,8	0,73	7,6	0,61
600	9,8	0,81	8,7	0,69
700	10,8	0,89	9,6	0,77
800	11,5	0,96	10,3	0,85
900	12,3	1,04	11,1	0,93
1000	13,2	1,12	12,0	1,00

4. Համաձայն վերելում բերված նորմաների, արտադրող ցուլերին ձմռան շրջանում կերակրելու համար, որակյալ նրանց 3 անգամ զուգավորելու ու թեթեւ աշխատեցնելու պայմաններում, հանձնարարվում է հետևյալ (որինակելի) կերաբաժինը.

ա) արտադրող ցուլը 600 կիլոգրամ կենդանի քաշ ունենալու դեպքում.

Մարգագետնի խոտ միջին վորակի . . . 10 կիլոգրամ
կամ տափաստանի խոտ (զանազան հացազգի բույսեր) 10 »
կամ առվույտի խոտ 9 »

Խտացրած վարսակ $2\frac{1}{2}$
կերի խառնուրդը { ցորենի թեփ $1\frac{1}{2}$ —2
կորեկ $1\frac{1}{2}$
արևածաղկի քուսպ $1\frac{1}{2}$
Արմատապտուղներ (գազար) 5
Վոսկրի ալյուր 0,05
Կերակրի աղ (կոշտ) աղատ

բ) արտադրող ցուլը 800 կիլոգրամ կենդանի քաշ ունենալու դեպքում

Տափաստանի խոտ (զանազան հացազգի բույսեր) 12 կիլոգրամ
կամ մարգագետնի խոտ (միջակ) 12 »
կամ առվույտի խոտ 10 »
Խտացրած վարսակ $3\frac{1}{2}$
կերերի { ցորենի թեփ 2
կորեկ $\frac{3}{4}$
խառնուրդը { արևածաղկի քուսպ $\frac{3}{4}$
Արմատապտուղներ (գազար) 6
Վոսկրի ալյուր 0,05
Կերակրի աղ (կոշտ) աղատ

Կորեկը պիտի տրվի ջարդած վիճակում:

Յեթե ցուլը յերկարատև ժամանակ որակյալ 3 զուգավորում է ունենում և անհրաժեշտ է լինում այն չորսի հասցնել, հանձնարարվում է լրացուցիչ կերպով նրա կերաբաժինն ավելացնել որակյալ մինչև 10 լիտր սերգատած կաթ, մինչև 400 գրամ արյան ալյուր ու 5—10 հատ հունձ ձու:

8. Ամռան շրջանին արտադրող ցուլերը սննդաբար նյութերի զգալի մասը (ընդհանուր պահանջի 50 % չափ) ստանում են արոտում, կամ թե զոմում տրվող կանաչ խոտից:

Կերերի, սննդաբար նյութերի մնացած պակտորդը (մինչև լրիվ նորման) պետք է լրացվի կերաբաժնի մեջ խտացրած կերեր մտցնելով (վարսակ կամ վարսակի, թեփի, ջարդած կորեկի ու քուսպի խառնուրդ):

9. Արտադրող ցուլերին տրվող կերերը պետք է լինեն բացառապես լավ վորակի: Շատ ցանկալի չէ կերերը խմորման յենթարկել:

10. Որակյալ կերաբաժնի կոպիտ կերերը պետք է յերկու

բաժին անել, իսկ խտացրած ու հյութալի կերերը՝ յերեք բաժին:

Արտադրող ցուլի ճիշտ կերակրման և պահպանման ցուցանիշներն են՝ լավ պոտենցիայությունը, ցուլից որակյալ վոշ պակաս բան 3 եյակուլյատ՝ 15—20 խ. սմ. բնդհանուր քանակի լավորակ սերմ ստանալը:

11. Յուլերին ձմեռը պետք է ջրել սրական 2, իսկ ամառը 3—4 անգամ:

Սմեկու ջուրը լավ վորակի պիտի լինի, թարմ ու վոշ երշատ սառը (8—10° Յ): Պետք է ջրել առանձին գուլից կամ թեխմոցից:

12 Արտադրող ցուլերին պետք է պահել հատուկ կադուցված կամ հարմարեցված շենքերում (կացոցներում): Կացոցը պետք է ունենա յերկու մետր յերկարություն, 1,5 մետր լայնություն:

Շենքը, վորակ պահվում են ցուլերը, անպայման մաքուր, լուսավոր ու չոր պիտի լինի: Վոշ մի գեպում ցուլերին չի կարելի պահել խոնավ, ինչպես նաև մութ ու կեղտոտ շենքերում:

13. Յուլերի կացոցը պետք է սարքավորված լինի կերամաններով ու կապերով: Յուլի կացոցի վրա կախված պիտի լինի մի տախտակ, վորի վրա գրվում է ցուլի մականունը, ցեղը, տարիքը, կենդանի քաշն ու ծագումը:

14. Յուլերին ամեն օր պետք է մաքրել խողանակով, մարմնի կեղտոտված տեղերը լվանալ ջրով, ինչպես նաև մաքուր վիճակում պահել նրա թլիփը:

15. Կճղակները յերկարելիս կտրում են տարեկան 2-3 անգամ: Բացի կտրելուց, անհրաժեշտ է մշտապես հետևել կճղակներին, մաքրելով գոմադրից ու կեղտից:

16. Յուլի հետ պետք է վարվել մեղմորեն, վստահ, բայց վոշ կոպիտ: Արգելվում է զրգուել ցուլերին, գոռալ նրանց վրա, հրել վոտքերով, փայտով խփել և այլն: Մշտական հաստատակամ ու վստահ վերաբերմունքը ցուլի հետ նրա մեջ հնազանդություն է մշակում:

17. Յուլերի, առանձնապես չար բնավորություն ունեցողների հետ վարվելու հարմարության տեսակետից անհրաժեշտ է նրանց քթին ող անցկացնել:

Քթի ողը փորձված մարդ պետք է անցկացնի (զոտեխնիկը տեխնիկ անասնապահը)՝ հատուկ ունելիքով ծակելով քթի միջնորմի փափուկ մասը:

VII. ԱՐՏԱԴՐՈՂԻ ՈՒՏԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

1. Արտադրող ցուլի տոաջին ծածկումն առավոտյան պիտի լինի, կերակրելուց ու առավոտյան զրոսանքից 2 ժամ հետո, յերկրորդը՝ մեկ և կես ժամ առաջինից հետո, յերրորդը՝ յերեկոյան (կերակրելուց յերկու ժամ հետո):

2. Վորոշ ցուլեր բավականին յերկար ժամանակ կարող են սրական 2—3 անգամ ծածկել, առանց իջեցնելու իրենց աված սերմի քանակն ու վորակը: Բայց ուրիշ ցուլերի համար սրական 1—2 զուգավորումը կարող է ուժից վեր լինել: Այսպիսի տատանումները կարող են պատահել վոշ միայն տարբեր ցեղերի պատկանող ցուլերի, այլև միևնույն ցեղի ու հասակի ցուլերի մեջ:

3. Նորմալ զարգացած և առողջ մեծահասակ ցուլը միջինում մեկ ծածկելիս 4—5 խորանարդ սանտիմետր խիտ կամ թեմիջակ սերմ է տալիս, 4-ից վոշ ցածր ակտիվությամբ: Իսկ յեթե ցուլը տալիս է 1—2 խորանարդ սանտիմետր նոսր կամ թեթույլ ակտիվություն ունեցող սերմ, դա ցույց է տալիս, վոր ցուլը կանոնավոր չի կերակրվում և զրոսանքը պակաս է:

Այսպիսի գեպերում անհրաժեշտ է անմիջապես լավացնել ցուլի կերակրման ու պահպանման պայմաններն ու մոցնել զրոսանքներ:

VIII. ԳՈՐԾԻՔՆԵՐԻ ՅԵՎ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ՊԱՀԵԼՆ ՈՒ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏԵԼԸ

1. Բոլոր գործիքներն ու նյութերը մաքուր պահարանում պիտի պահվեն. այդ պահարաններում գեղորայք պահել չի թույլատրվում:

2. Աշխատանքն ավարտելուց հետո գործիքները՝ արհեստական հեշտոցը և ամանեղենը լվանում են սոդայի 2% զուլ լուծույթով, վորի համար մեկ լիտր ջրում 20 գրամ սոդա պետք է լուծել, ապա մաքուր ջրով վողողում ու չորացնում:

Արհեստական սերմավորման համար գործադրվող ամանեղենն ու կահավորումն այլ նպատակների համար չպետք է գործադրվեն:

3. Արհեստական սերմավորման սեղոնն ավարտելուց հետո բոլոր գործիքներն ու ամանեղենը պետք է հավաքվեն, մետաղյա իրերը վաղելիքով ոծվեն, թղթով փաթաթվեն ու չոր տեղ պահվեն:

4. Շաբլիցները ու սերմընդունարանների լվանալու և հեշտոցային հայելիները թրջելու համար արհեստական սերմնավորման կայաններում գործադրում են աղի լուծույթ (քլորական նատրիումի 10%-անի լուծույթ):

Աղի լուծույթ պատրաստելու համար (քլորական նատրիումի 10%-անի լուծույթ) արհեստական սերմնավորման կայաններն ուղարկվում են քիմիապես մաքուր քլորական նատրիում:

Արհեստական սերմնավորման կայանում քլորական նատրիումի առանձին բաժինները կշռում են կարիքի համեմատ, հաշվելով մեկ լիտր ջրին 10 գրամ քլորական նատրիում:

Կայանում կշեռք չլինելու դեպքում նատրիումի բաժինները հրահանգչի կողմից պատրաստվում են շրջանային կենտրոնում և հղկած խցան ունեցող անոթների մեջ ուղարկվում են կայանները: Քլորական նատրիումի լուծույթը պատրաստվում է ամեն օր:

5. Շաբլիցներն ու սերմընդունարանները լվանալու, հեշտոցային հայելիները թրջելու համար գործադրվող քլորական նատրիումի լուծույթը կարելի է պատրաստել սովորական (լավ վորակի) յեռացրած ու քամած ջրով: Աշխատանքների նախնորյակին կայանում յեղած (գործադրվող) ջրի պիտանիությունը ստուգվում է քլորական նատրիումի լուծույթ պատրաստելու տեսակետից:

Այդ նպատակով յերկու փորձանոթներում տեղական ու թորած ջրից պատրաստում են առանձին լուծույթներ: Այդ լուծույթներին խառնում են մեկական խորանարդ սանտիմետր սերմ և որվա ընթացքում, յերկու ժամը մեկ անգամ, միկրոսկոպով ստուգում են սերմնաբջջիների ակտիվությունը:

Յեթե տեղական ջրից պատրաստած լուծույթի մեջ սերմի վորակը սուր կերպով իջնի, քլորական նատրիումի լուծույթ պատրաստելու համար միայն թորած ջուր են գործադրում:

ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ.— Քլորական նատրիումի լուծույթի պատրաստման յեղանակը.

1. Յեռացնել ջուրը:

2. Սառեցնել:

3. Քամել:

4. Պահանջվող քանակությամբ ջուր (1 լիտր) չափել և լցնել հղկած խցան ունեցող անոթի մեջ:

5. Լցնել նրա մեջ քլորական նատրիումի պատրաստած բաժինը (10 գրամ) և լուծել:

6. Սերմնաբջջիներին ջուրը քայքայում է, ուստի աշխատան-

քի ժամանակ գործադրվող ամանեղենը պետք է միանգամայն չոր լինի կամ թե քլորական նատրիումի մեկ տոկոսանի լուծույթով լվացած:

7. Արհեստական սերմնավորման համար կարելի է գործադրել միայն ապակյա շաբլիցներ, վորովհետև այլ տեսակները և մանավանդ մետաղյա շաբլիցները սերմնաբջջիներին շատ շուտ սպանում են:

8. Սերմնաբջջիները հաշվելու ժամանակ խառնուրդը լրացնելու նպատակով գործադրվող 3 տոկոսանի քլորական նատրիումի լուծույթը պատրաստելու համար 1000 խ. սմ. ջրին 30 գրամ քլորական նատրիումի են խառնում: Քլորական նատրիումի 3 տոկոսանի լուծույթով շաբլիցը լվանալ չի կարելի:

9. Սպիրտով թրջված բամբակի խճուճները հետևալ ձևով են պատրաստվում. խոնավածուծ (հիդրոսկոպիկ) բամբակը բաժանելով կլոր ու տափակ գուղձիկների՝ 96 աստիճանի (ռեկտիֆիկատ) սպիրտով ներծծում, հետո մղում ու անոթի մեջ են տեղավորում:

Արհեստական հեշտոցի ներքին պատերն ախտահանելու համար պատրաստում են 5 — 6 սանտիմետր տրամագիծ ունեցող խճուճներ, իսկ կատետրի ախտահանություն համար՝ 3 — 4 սանտիմետր տրամագիծով:

Խճուճները պատրաստվում են վաղորդ ու պահվում հղկած խցան ունեցող անոթի մեջ:

10. Արհեստական սերմնավորման աշխատանքների ժամանակ թույլատրվող միակ ախտահանիչ նյութը գինու սպիրտն է հանգիստում և այն ել միանգամայն մաքուրը և կրկնազտված սպիրտը: Դեռատուրատ սպիրտն արհեստական սերմնավորման աշխատանքների ժամանակ կարելի է միայն վորպես վառելիք գործածել:

11. Վաղելիների ու վաղելիների յուղի ամլացումը կատարվում է յեռացող ջրում 20 րոպեյի ընթացքում: Այդ նպատակով վաղելիները դետելվում են հղկած խցան ունեցող բանկայի մեջ, իսկ վերջինս գրվում է ջուր լցրած կաթսայի մեջ, վորը տաքացվում է պրիմուսի վրա: Ջրով կաթսայի մեջ դնելուց առաջ վաղելիների բանկայի բերանն ու հատակը ռետինե խողովակի կտորից գոտիով են շրջապատում, կամ թե բանկայի տակ մի կտոր բամբակ դնում:

12. Գործիքների (հեշտոցային հայելիներ) ու լայնաբերան ապակե ամանների (բանկաներ, լայնահատակ սերմընդունարան-

ներ) բողակիղմմը կատարվում է պրիմուսի ուղղաձիգ բոցով, կամ թե չծխող այլ բոցի վրա:

Բողակիղման համար կարելի չէ ողտաղործել և սպիրտային խծուծի բոցը: Բողակիղման համար թույլատրվում է ողտաղործել և սպիրտովկա, յեթե վերջինը մեծ բոց չի տալիս: Ֆլամբիրովկայի յենթարկվող իրերը պետք է խանձել, բայց չշիկացնել:

13. 65° սպիրտ պատրաստելը. 677 խորանարդ սանտիմետր 96° սպիրտին ավելացնում են 323 խոր. սանտիմետր ջուր, վորից 65° սպիրտ և ստացվում: Սպիրտի թնդությունն ստուգվում է սպիրտոմետրով: 65° սպիրտը գործադրվում է շարիցներն ու սերմընդունարանները լվանալու համար:

IX. ՍԵՐՄ ՍՏԱՆԱԼԸ

1. Սերմն ստացվում է 1936 թ. նմուշի (ԻՅԿ-3 — մարկայի) արհեստական հեշտոցի միջոցով: Թույլատրվում է գործադրել և 1935 թ. (ԻՅԿ-2) ու 1932 — 33 թվերի (ԻՅԿ-1) նմուշների արհեստական հեշտոցները:

2. Յուլերին թույլատրում են ծածկել միայն կատարելապես առողջ կովեր, վորոնց հեշտոցում (հեշտոցային հայելու միջոցով գննելու ժամանակ) ու արդանդի պարանոցում թարախային կամ թե արյունախառն արտածորանք, ցան կամ թե լորձաթաղանթի սուր բորբոքված դրություն չի հայտարարված: Թույլատրվում է նաև սերմ ստանալ խրովիլակի կամ թե ցուլի վրա:

3. Յուլի ծածկումից առաջ պետք է նախապատրաստել արհեստական հեշտոցը: Յեթե հեշտոցը նորերս գործադրվել է, լվացվել և չորացվել, ապա արհեստական հեշտոցի ներքին խողովակը բողակիղված կորնցանդի միջոցով խնամքով մաքրում են սպիրտի մեջ թաթախված բամբակի խծուծով: Յեթե արհեստական հեշտոցը յերկար ժամանակ առանց գործադրելու չէ մնացել, այդ դեպքում նախապատրաստում են 9-րդ կետում նշված յեղանակով:

4. Դրանից հետո հեշտոցի արտաքին գլանի ծորակով ու ռետինե խողովակով 800 — 1200 խորանարդ սանտիմետր 50—55° ջ ջուր են լցնում, նայած շրջապատող ողի ջերմությանը, այն հաշվով, վորպեսզի ցուլի ծածկելու մոմենտին հեշտոցի ներսի ջերմությունը 40 — 42° Ց լինի:

5. Արհեստական հեշտոցի ներքին խողովակն իր ամբողջ յերկարությամբ բողակիղված կորնցանդի կամ թե ապակե ձողիկի միջոցով ամրացված վաղելինով լավ ոծվում է: Հեշտոցի ծայրը, ուր սերմընդունարանն է դրվում, 3 — 4 սանտիմետր մնում է առանց վաղելին քսելու: Յարելի չէ սղտվել միայն գտած (սպիտակ) կամ գեղին վաղելինով: Բորավաղելին գործադրել չի կարելի: Աշխատանքի ընթացքում 2 — 3 օրը մեկ վաղելինը պետք է անպայմանորեն ամրացնել:

6. Վաղելին քսելուց հետո սերմընդունարանը հագցվում է հեշտոցի ծայրը և ամրացվում ռետինե գոտիով: Մաքուր ու չոր սերմընդունարանը նախորոք ախտահանվում է. դրա համար զգուշությամբ պահում են այն չծխող բոցի վրա (բողակիղում), կամ թե լվանում 65° սպիրտով, այնուհետև 3 — 4 անգամ քլորական նատրիումի 1% - անի լուծույթով: Դրանից հետո ծորակի ու ռետինե խողովակի միջով այնքան ող են փչում, մինչև վոր կամերայի ներքին պատերն իրար կպչեն — փակվեն:

7. Արհեստական հեշտոցի ներսում ջերմությունը չափելու նպատակով (ջերմությունը հեշտոցի ներսում 40 — 42° Ց պիտի լինի) ցուլի ծածկելուց առաջ, հեշտոցի ազատ ծայրին, 1 — 2 բուպեյով անպայման, սպիրտի մեջ թրջած խծուծով վարակադերծված ջերմաչափ է դրվում:

8. Դրանից հետո կատարվում է ծածկումը: Յուլը կովի վրա բարձրանալու մոմենտին սերմնավորողը բռնելով արհեստական հեշտոցն աջ ձեռքում, ձախով զգուշությամբ բռնում է ցուլի թլիփը և առնանդամն ուղղում է դեպի արհեստական հեշտոցի անցքը: Ծածկելու ժամանակ արհեստական հեշտոցը թեք դրությամբ պետք է բռնել, սերմընդունարանով դեպի վեր: Յուլն առնանդամը հանելու մոմենտին հեշտոցը պետք է արագ շուռ տալ սերմընդունարանով դեպի ներքե, վորպեսզի (սերմը դուրս չթափի արհեստական հեշտոցից) ամբողջ սերմը սերմընդունարանի մեջ հավաքվի: Դրանից հետո արհեստական հեշտոցից իսկույն ևեթ բաց է թողնվում ողը, իսկ սերմով լցված սերմընդունարանը զգուշությամբ հանվում է և ապակյա կափարիչով կամ մաքուր թղթով ծածկվում:

9. Ծածկելուց անմիջապես հետո արհեստական հեշտոցից ջուրը դուրս է թափվում ու լվացվում սողայի (1 լիտր ջրի մեջ լուծվում է 20 գրամ սողա) զով լուծույթով, սերմի մնացորդներից ու վաղելիներից, մաքուր գուլ ջրով վողողվում է, մաքուր սրբիչով

արբվում ու չորացվում: Յեթե հեշտոցը լվանալուց հետո պահանջվի նորից սերմ ստանալ, այդ դեպքում նրա ներքը մաքրվում է սպիրտային խնուծով:

ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ.— Խստիվ արգելվում է դործիքը (արհեստական հեշտոցը) վաղելիների չվաղացած վիճակում պահել, վորովհետև վաղելիներ միանալով ուտիների հետ՝ արագ կերպով փչացնում է (անպետքացնում) հեշտոցը:

1932 թվի IVK-1 և 1935 թվի IVK-2 նմուշների արհեստական հեշտոցների նախապատրաստումը կատարվում է նույն յեղանակով, ինչ 1936 թվի նմուշի, բացառությամբ այն բանի, վոր

1. 1932 թվի նմուշի հեշտոցի մեջ ջուրը պետք է լցնել մինչև պտուտակային խցանի մակարդակը:

2. 1935 թվի նմուշի արհեստական հեշտոցում՝

ա) հեշտոցի ներքին կամերան ախտահանելուց հետո սպիրտային խնուծով պետք է մաքրել նաև ուտիների ձագարը.

բ) սերմընդունարանն ամրացնել ձագարի մեջ և ապա ձագարը հազցնել հեշտոցի վրա.

10. Արհեստական հեշտոցով աշխատելիս անպայմանորեն պահպանել և նկատի ունենալ հետևյալը.

ա) ուտիներ ներքին խողովակը չափազանց ձգված չպետք է լինի.

բ) յեթե ճնշումն անբավարար է, խողովակի ներքին անցքը չի փակվում: 1935 — 36 թվերի նմուշի արհեստական հեշտոցի մեջ ջրի և ողի քանակը ցուլի առնանդամի մեծությունից է կախված:

Յեթե առնանդամը մեծ լինի՝ ջուրը քիչ է լցվում, և ընդհանրապես.

գ) ներքին կամերան պիտի հարթ լինի ու բավականաչափ վաղելին քսված: Կամերայի մեկ մակերեսը խորտուրորտ է, իսկ մյուսը՝ հարթ: Կամերան հազցնելիս պետք է հետեւել, վոր նրա հարթ մակերեսը դեպի հեշտոցի լուսանցքը դարձած լինի.

դ) ծածկելու միջոցին հեշտոցի ջերմությունը 40 — 42° Ց պիտի լինի.

ե) չի կարելի արագ շարժումով ցուլի առնանդամը դարձնել կամ ձեռքով բռնել այն, վորովհետև այդպիսի դեպքում ցուլի երեկցիան թուլանում է և նա կոլի վրայից իջնում է:

Մ. ՍԵՐՄԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄՆ ՈՒ ԽՈՏԱՆՈՒՄԸ

1. Սերմը գնահատվում է ըստ ծավալի, գույնի, հոտի, սերմնաբջիջների թանձրություն ու ակտիվության: Ծավալը վորոշվում է սերմընդունարանի աստիճանաչափով (բաժանմունքներով):

2. Նեխական հոտ արձակող կամ վարդագույն, գորշ կամ կանաչավուն սերմը (թաթախախառն ու արնախառն սերմ) չի թույլատրվում ոգտագործել:

3. Սերմի ակտիվությունն ու թանձրությունն անպայմանորեն հետազոտվում է մանրադիտակի տակ, աչքաչափով: Աշխատանքն առանց մանրադիտակի կատեգորիկ արգելվում է: Նախորոք բոցակիզած ապակյա ձողիկի բարակ ծայրով կամ թե պիպետիկայով մաքուր առարկայական ապակու վրա դրվում է մի կաթիլ սերմ ու ծածկվում ծածկապակով, կաթիլը պիտի լցնի ամբողջ տարածությունը ծածկապակու տակ, բայց նրա յեղրերից դուրս չգա:

4. Սերմը հետազոտվում է մանրադիտակի տակ մեծացնելով 180 — 300 անգամ (օրյեկտիվով 20 x, օկուլյարով 10 x կամ 15 x) գնահատությունը կատարվում է յերկու ցուցանիշներով:

ա. Հաս խսուքյան (սերմնաբջիջների բաճակը)

Խիտ սերմը նշանակվում է Խ. տառով — տեսողության դաշտը լցված է սերմնաբջիջների համատարած ցանցով:

Միջակ սերմը նշանակվում է Մ տառով, սերմնաբջիջների միջև (տեսողության դաշտում) դատարկ տարածություններ են նկատվում:

Նոսր սերմ նշանակվում է Ն տառով, տեսողության դաշտում սերմնաբջիջները դասավորվում են բավականաչափ բաց տարածություններով:

Յերբ վոր սերմնաբջիջները բոլորովին բացակայում են, սերմը նշանակվում է Ա. տառով (ադոսպերմիա):

Բ. Հաս սերմնաբջիջների շարժունակության (սերմնաբջիջների առաջընթաց յեռանգումն շարժման)

Սերմը գնահատվում է աչքաչափով, մանրադիտակի տակ յեղած սերմնաբջիջների ընդհանուր քանակի նկատմամբ մեկ հինգերորդական մասերով:

Աչքաչափի գնահատման արդյունքը գրանցվում է հինգ թվանշանային սխեմայով.

5/5 — առաջընթաց շարժումով ուժոված սերմնարջիջներին 1000/0-ը պայմանականորեն գնահատվում է «5» թվանշանով:
 4/5 — սերմնարջիջները 800/0-ով առաջընթաց շարժում ունենալու դեպքում գնահատվում են «4» թվանշանով:
 3/5 — սերմնարջիջները 600/0-ով առաջընթաց շարժում ունենալու դեպքում գնահատվում են «3» թվանշանով:
 2/5 — սերմնարջիջները 400/0-ով առաջընթաց շարժում ունենալու դեպքում գնահատվում են «2» թվանշանով:
 1/5 — սերմնարջիջները 200/0-ով առաջընթաց շարժում ունենալու դեպքում գնահատվում են «1» թվանշանով:
 Սերմի գնահատականը գրանցելիս տառով նշանակում են սերմնարջիջների թանձրությունը, իսկ թվանշաններով՝ ակտիվ-ները 0/0-ը:
 Յերերուն շարժում ունեցող սերմնարջիջները նշանակվում են 3 տառով:

Սեդյուսակ

Սերմը մանրագիսակի օակ աչգաչափով գնահատելու համար

Ս ե Ր Մ Ի ակտիվությունը	Նշանակումը (թվանշանակալով)	Սերմի խտությունը (սերմնարջիջներով հաղեցած լիներ)			
		Սերմնարջիջ-ները լցնում են մանրադի-տակի տեսու-ղով և	Տեսողու-թյան դա-ր՝ լիցքը միջակ և	Սերմնարջիջները նորը կերպով ցրե-ված են տեսողու-թյան գտնում	Սերմնա-բջջի չկան
Սերմնարջիջների առաջընթաց շարժումը	«5»	Ն-5	Մ-5	Ն-5	—
	«4»	Ն-4	Մ-4	Ն-4	—
	«3»	Ն-3	Մ-3	Ն-3	—
	«2»	Ն-2	Մ-2	Ն-2	—
	«1»	Ն-1	Մ-1	Ն-1	—
Սերմնա ջիջների միայն յերերուն շարժում	3	Ն-3	Մ-3	Ն-3	—
Սերմնաբջիջների շարժում չկա (նեկրոսպերմա)	Ն	Ն-Ն	Մ-Ն	Ն-Ն	—

ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ.— Սեդյուսակում քաշած կրկնակի զիծը բաժանում է արհեստական սերմնավորման համար պի-տանի սերմը վոչ-պիտանի սերմից: Այդ զիծից աջ և վաթ գնահատվող բոլոր տեսակի սերմերը յենթակա յեն խոտան-ման:

Բոլոր սերմնարջիջների անշարժությունը նշանակվում է Ն տառով (նեկրոսպերմա):

Որինակ՝ Ն4 սերմը լիիտ է, սերմնարջիջների մոտ 800/0-ն առաջընթաց շարժում ունի: Մ3 սերմը միջին խտությամբ է, սերմնարջիջների մոտ 600/0-ը առաջընթաց շարժում ունի և այլն:

Սերմի գնահատման բոլոր հնարավոր դեպքերը ցույց են տրե-ված սերմի միկրոսկոպիկ գնահատման աղյուսակում (տես եջ 24):

XI. ՍԵՐՄՆԱԲՋԻՋՆԵՐ ՀԱՇՎԵԼԸ

1. Արտադրող ցուլի մեծ բեռնվածության դեպքում (1000 կո-վից վոչ պակաս) անհրաժեշտ է հաշվել սերմնարջիջների թիվը ցուլից ստացված սերմում: Սերմնարջիջների հաշվարկումը կա-տարվում է մանրադիտակի տակ՝ Տոմի կամ Տյուրկի ցանցով ուժոված հաշվային կամերայի ոգնությունը:

Այդ բանի համար թորած ջրով, սպիրտով ու յեթերով նա-խորոք լվացած ու ռետինե բալոնից ող փչելով չորացրած երի-տրոցիտային խոռնիչի մեջ մինչև 0,5 նշանը ցուլի չնոսրացած սերմ են վերցնում:

Սերմը պետք է մեծ զգուշությամբ վերցնել, վոչ մի դեպքում թույլ չտալով ավելորդ քանակի ներծծում: Այնուհետև խոռնիչը մինչև 101 նշանը լցնում են քլորական նատրիումի 30/0-անի լու-ծույթ: Լուծույթը նոսրացնում է սերմը և սերմնարջիջներին սպա-նում (զա անհրաժեշտ է ճիշտ հաշվելու համար):

Մեծ մատի և ցուցամատի ոգնությամբ սեղմում են խոռնի-չի յերկու ծայրերն ու մեկ յերկու րոպե թափահարում այն:

Մառնիչի լայն մասում գտնվող ապակյա գնդիկի շնորհիվ սերմը խառնվում է լուծույթի հետ:

2. Հաշվիչ կամերայի ցանցը նախորոք մաքուր ջրով լվաց-վում ու չորացվում է: Այնուհետև ցանցի վրա դրվում է մի կա-թիլ նոսրացրած սերմ, վորի մեջ սերմնարջիջներն սպանված են (կամերայի ցանցը ծածկվում է ծածկապակով, վորը թեթե սեղ-մում են, մինչև վոր յերևան ողակներ այն մասում, վորտեղ նա կաշում է կամերայի հենաթիթեղին:

3. Հաշվառումը կատարվում է 600 անգամ խոշորացնող ման-րադիտակի տակ, վորի տեսողության դաշտում տեղավորվում է կամերայի ցանցի մեջ մեծ քառակուսին: Սերմնարջիջները հաշվում են հինգ մեծ քառակուսիներում՝ 4-ում անկյունագծի ուղղությամբ և մեկում — մի կողմում:

Յուրաքանչյուր մեծ քառակուսու մեջ սերմնարջիջները հաշ-վում են փոքր քառակուսիների 4 շարքում, ամեն մի շարքում 4-ական, այսինքն 16 փոքր քառակուսիներում:

Սերմնարջիջները չեն հաշվում լրացուցիչ գծով նշված սահմանամերձ 5-րդ փոքր քառակուսիներում:

Այսպիսով սերմնարջիջները հաշվում են 80 փոքր քառակուսիներում: Հաշվի մեջ են մտնում միայն այն սերմնարջիջները, վորոնց զլխիկները գտնվում են ավելի քառակուսու մեջ: Յեթե սերմնարջիջի զլխիկն ընկած է գծի վրա, այդ դեպքում ձախ և վերևի սահմանում ընկած սերմնարջիջները համարվում են քառակուսու ներսը, իսկ զրանից աջ և վար գտնվողները՝ քառակուսուց դուրս:

Ճշտություն համար՝ միևնույն խառնիչից յերկու անգամ պետք է համրել: Յեթե համրելուց թվերի տարբերությունը 10^0 -ից ավելի չէ, ապա համրում են յերրորդ կամերայի սերմնարջիջները (միևնույն խառնիչից) և հանում սերմնարջիջների միջին թիվը:

4. Մեկ խորանարդ միլիմետր տարածության վրա սերմնարջիջները քանակը վորոշելու համար 80 փոքր քառակուսիների սերմնարջիջների քանակը բազմապատկում են 5-ով, վորովհետև ամեն մի փոքր քառակուսու մակարդակը հավասար է $\frac{1}{400}$ քառակուսի միլիմետրի: Այնուհետև ստացված քանակությունը բազմապատկում են 10-ով (վորովհետև կամերայի խորությունը հավասար է $\frac{1}{10}$ միլիմետրի) և 200-ով՝ նոսրացման աստիճանով, վորպեսզի վորոշվի սերմնարջիջների թիվը 1 խորանարդ միլիմետր տարածության վրա:

Սերմնարջիջների թիվը 1 խորանարդ սանտիմետրում վորոշելու համար 1 խորանարդ միլիմետրից ստացված քանակությունը բազմապատկում են 1000-ով:

Որինակ.— Մեկ ծածկելուց ցուրը հինգ խորանարդ սանտիմետր սերմ է տվել: 80 փոքր քառակուսիներում համրվելուց պարզվել է, վոր այդտեղ կա 100 սերմնարջիջ: Քանի՞ սերմնարջիջ կա մեկ խորանարդ սանտիմետր սերմի և ամբողջ ելակուլյատի մեջ:

$C = 100 \times 5 \times 10 \times 200 \times 1000 = 1$ միլիարդ սերմնարջիջ՝ մեկ խորանարդ սանտիմետր սերմի մեջ:

Ելակուլյատի C-ի մեջ կա՝ 1 միլիարդ $\times 5 = 5$ միլիարդ սերմնարջիջ:

Գործնականում պետք է ողավել $C = \frac{n}{100}$ ֆորմուլայով, վորտեղ

C — սերմնարջիջների խտացումն է միլիարդներով, կամ թե $C = n$ 10, վորտեղ C-ն սերմնարջիջների խտացումն է միլիոններով, իսկ n — համրած սերմնարջիջների քանակը:

Որինակ.— Համրված է 107 սերմնարջիջ $C = 107 \times 10 = 1070$ միլիոն: Յերկու դեպքում էլ սերմը պետք է նոսրացնել 200 անգամ:

XII. ՍԵՐՄԻ ԲԵԶԻՍՏԵՆՏՈՒԹՅՈՒՆԸ—ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

1. Սերմի բեղիստենտությունը—կայունությունը—սերմնարջիջների կայունության ցուցանիշն է քլորական նատրիումի 1^0 -անի լուծույթի հանդեպ:

Բեղիստենտությունը—կայունությունը նշանակվում է R տառով, արտահայտվում է 1^0 -անի քլորական նատրիումի խորանարդ սանտիմետրների թվով, վորը պահանջվում է ավելացնել 1 խորանարդ սանտիմետր սերմին՝ սերմնարջիջների առաջընթաց շարժումը զադարեցնելու համար: Յերեքուն շարժումն այդ դեպքում կարող է մնալ:

2. Բեղիստենտությունը հետևել կերպ են վորոշում. միկրոպիպետակների կամ թե Սալիի հեմոմետրի պիպետկայի միջոցով չափում են 0,02 խորանարդ սանտիմետր սերմ, վորը վորսաղորդում են (լցնում) 200 — 300 խոր. սանտիմետր տարողությամբ ապակյա անոթի մեջ: Այնուհետև սերմով լցված անոթի մեջ բյուրետկայից փոքր բաժիններով քլորական նատրիումի 1^0 -անի լուծույթ են լցնում (10 խորանարդ սանտիմետր):

Սերմի բեղիստենտությունը վորոշելու համար զործադրվում է քլորական նատրիումի անպայմանորեն թորած ջրով պատրաստած 1^0 -անի լուծույթ:

Սերմի բեղիստենտությունը պետք է վորոշել կայանի ջերմություն, այսինքն 18 — 25° Ց սկսյալաներում: Բեղիստենտության վորոշելու ամբողջ աշխատանքը 15 բուպեյից ավելի չպետք է տևի:

3. Ամեն անգամ սերմին լուծույթ ավելացնելիս անոթի պարունակությունը խառնվում է: Այնուհետև վերցնում են մեկ կաթիլ նոսրացրած սերմ, սովորական կարգով դնում առարկայական ապակու վրա ու մանրադիտակի տակ վորոշում սերմի ակտիվությունն աստիճանը: Ակտիվությունն ստուգելիս աշխատանքն արագացնելու համար լավ է կաթիլները միևնույն ապակու վրա դնել, ծածկապակի չդնել, վորովհետև հաստ կաթիլում սերմնարջիջներն ավելի արագ կարելի չէ գտնել:

Յեթե սերմնարջիջների առաջընթաց շարժումը մնում է, սերմին քլորական նատրիումի լուծույթի մի նոր բաժին են ավելացնում, ակտիվությունը գնահատելու համար կրկին վերցնում են մի կաթիլ սերմ, և այլն, մինչև վոր սերմնարջիջների առաջընթաց շարժումը զադարի: Սերմնարջիջների առաջընթաց շարժումը զադարեցնելուց հետո կս քլորական նատրիումի լուծույթ չպետք է

ավելացնել: Այնուհետև կատարվում է հաշվարկումը հետևյալ աղյուսակով:

Պատկած է լուծույթ խոր սանալի մար	«R»
10	500
20	1000
30	1500
40	2000
50	2500
100	5000
200	10000
300	15000
400	20000
500	25000
1000	50000

Յուրի սերմի նորմալ բեղիստենտությունը հավասար է 3000 — 10000 և ավելի: Բեղիստենտությունը պակաս լինելուց պետք է ստուգել արտադրողների խնամքի ու կերակրման պայմանները, ինչպես նաև սեռական ուժի մը:

Կերակրման ու խնամքի կանոնավոր պայմաններում արտադրողների մեկ մասի սերմի բեղիստենտությունը չի իջնում մինչև անգամ յուրաքանչյուր ցուլին զուգավորման սեզոնում որական 2 — 3 ծածկում տալուց:

XIII. ԲԵՐ ԳԱԼՈՒ (ՅԱՆԿՈՒԹՅԱՆ) ՅԵՎ ՍԵՐՄՆԱՎՈՐԵԼՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՎՈՐՈՇԵԼԸ

1. Կովերի բեր գալուն նախքան պետք է հետևի տավարապանը կամ նախրապանը, վորոշելով այն հետևյալ նշաններով:

ա) բեր գալուց կովերն անհանգիստ են լինում, բառաչում են, յերբեմն նախրից փախչում, սովորականից շատ ջուր խմում, վատ ուտում, կլթը քաջացում, մեջքը կռացնում և պոչարմատը վեր բարձրացնում:

բ) բեր յեկող կովերը սովորաբար հավաքվում են խմրով, իրար վրա թռչում: Պարզ արտահայտված բերի ժամանակ կովի վրա այլ կենդանի թռչելուց նա իր մեջքը կռացնում է:

գ) շատ կովերի հեշտոցից լորձուք է արտահոսում, հեշտոցի շրթունքներն ուռչում են ու կարմրում:

Բեր գալը (զուգավորման ցանկությունը) վորոշելու համար

լավ է նախքան, վորպես վորձացուլ, ամորձատած յերիտասարդ մի ցուլ պահել: Անհրաժեշտ է նախքան հովիվների մշտական հրահողություն կազմակերպել: Վերջիններս պիտի զրանցեն կովերի բեր գալու ժամկետը, վորպեսզի կովերին սերմնակայան բերելիս կարողանան բեր գալու ժամկետները հաղորդել:

2. Արհեստական սերմնավորման կայանում կովերի բեր գալն անպայման ստուգվում է հեշտոցային հայելու ոգնությունով, զննելով հեշտոցն ու արգանդի պարանոցը:

Բեր գալու առկայությունը վորոշվում է հետևյալ հիմնական նշաններով:

ա) լորձուքի արտահոսում՝ հեշտոցից ու արգանդի պարանոցից:

բ) արգանդի պարանոցի թուլացում և ուռչում: Բեր գալու (ցանկություն) ժամանակ արգանդի պարանոցը մեծանում է, և թուլացման հետևանքով արգանդի պարանոցի անցքը բացվում:

Բեր գալու սկզբին արգանդի անցքից թափանցիկ անգույն հեղուկ է արտահոսում, վորը թրջում է արգանդն ու հեշտոցի խորքնիստ մասերը: Բեր գալը զարգանալու հետ լորձի քանակությունն ավելանում է, կուտակվելով հեշտոցի խոր մասում, այնպես վոր հայելին ներս տանելիս կամ դուրս բերելիս յերկար յեքիղի նման լորձուք է արտահոսում:

3. Հեշտոցից արտահոսող լորձուքի բնույթով վորոշում են բեր գալու (ցանկություն) շրջանը: Բեր գալու սկզբնական շրջանում լորձուքը թափանցիկ ու շատ մածուցիկ է լինում, իսկ յերկրորդ շրջանում լորձուքն սպիտակավուն ու թանձր է դառնում:

Բեր գալու վերջին լորձուքի արտահոսումն արգանդից դադարում է և արգանդի պարանոցում աննշան քանակությամբ անգույն լորձուք է միայն նկատվում: Արգանդի պարանոցն ու հեշտոցի խորքնիստ մասը թաց են մնում:

4. Բեր գալու տեվողությունը տարբեր կովերի համար միատեսակ չի և տատանվում է մոտավորապես 6 — 36 ժամի սահմաններում, յերբեմն և ավելի: Ուստի բեր գալու մոմենտը բաց չթողնելու նպատակով, որական վոչ պակաս քան 2 անգամ բեր յեկող կովերին պետք է հայտարարել:

Համապատասխան զրան, արհեստական սերմնավորման կայանն աշխատանքներն որական յերկու անգամ պիտի կատարի՝ առավոտյան և յերեկոյան 10 — 12 ժամ ընդմիջումով: Բեր յեկած կովերին կայան են բերում առաջին անգամ առավոտյան՝ մինչև

արտա դուրս բերելը, յերկրորդ անգամ՝ յերեկոյան՝ արտաից վերադառնալուց հետո անմիջապէս:

Առաջին անգամ առավոտյան սերմնավորված կովերն անպայման կրկնակի սերմնավորվում են նույն օրը յերեկոյան:

Առաջին անգամ յերեկոյան սերմնավորված կովերը կրկնակի սերմնավորման են յենթարկվում հետեյալ օրն առավոտյան:

Յերկրորդ սերմնավորումը կատարվում է անկախ այն հանգամանքներից, թե յերկրորդ սերմնավորման մոմէնտին վերջացել է արդէ՞ք բեր գալը (գուղավորման ցանկությունը), թե դեռ շարունակվում է: Տեղական բեր գալու գեպքերում կովերը սերմնավորվում են 3-րդ և 4-րդ անգամ նույնպիսի բնագմիջամեքով, մինչև վեր բեր գալը վերջանա:

Յերկրորդ սերմնավորումն անհրաժեշտ է բեղմնավորման տուկոսը բարձրացնելու համար:

5. Վերոջ գեպքերում պատահում են բեր գալու կատկածելի նշաններ: Այդպիսի նշանները կարող են արտահայտվել վոչ միայն կովի բեր գալու ժամանակ, այլև նրա հղիութեան շրջանում: Այդպիսի գեպքերում հայելու միջոցով պետք է հեշտոցն ու արգանդը հետազոտել:

Հղիութեան ժամանակ հեշտոցում ել լորձունք է լինում, վորը յերեւում է հղիութեան 3-րդ ամսին և լինում է պղտոր, յերբեմն սպիտակավուն, շատ թանձր ու մածուցիկ:

Լորձունքի այս բնույթը մնում է համարեա թե մինչև կովի ծնելը և միայն ծնելուց առաջ այդ լորձունքը ջրկանում է և հեշտոցից թելի նման արտահոսում:

Հղիութեան կեսերից արգանդի պարանոցն ամբողջովին փողովում է շատ թանձր լորձունքով: Այդ գեպքում արգանդի պարանոցը քիչ թուլանում է, այտուցավոր դառնում, արգանդը հորիզոնական դրութեանից անցնում է ուղղաձիգ դրութեան (հղիութեան 5-ից մինչև $7\frac{1}{2}$ ամիսը):

Հաճախ այդ ժամանակ արգանդի պարանոցը հեշտոցի կամարի տակ է գտնվում և իր անցքով գեպի վեր է դարձած լինում:

Կովերի կատկածելի (կեղծ) բեր գալու գեպքում չի թուլատարրվում կովի արգանդի պարանոցը կատեւոր մոցնել, քանի վոր հղիութեան գեպքում դրանից կարող է վիժում առաջանալ: Նման գեպքերում արգանդի պարանոցը պետք է 2 — 3 խորանարդ սանտիմետր սերմ սրսկել:

6. Նախապահան ու կով կթողը սերմնավորված կովերի վրա պետք է խնամքով հսկողութեւն սահմանեն, մանավանդ սերմնավորելուց հետո 14-րդ օրից սկսած: Նման հսկողութեւնը պետք է շարունակել և հետագայում:

Կովերի բեր գալը կրկնվելու գեպքում անպայման պետք է նրանց տանել սերմնակայան սերմնավորելու համար, վիժելու գեպքում պետք է անհապաղ հայտնել անասնաբուժին և հսկողութեւն սահմանել կրկնակի բեր գալը հայտարարելու համար:

XIV. ՍԵՐՄԵԱՎՈՐՈՒՄ

1. Կովերը սերմնավորվում են չնոսրացած սերմով 0,5 խ.ս. դողայով, 1935 թվի նմուշի ապակյա կատետր ունեցող շպրիցով և թե 1931 թվի նմուշի երոնիտե կատետր ունեցող շպրիցով:

Թուլատրվում է գործադրել Խ5, Խ4 և Մ5, Մ4 գնահատականի սերմը: Արտադրողի մեծ բեռնվածութեան գեպքում թուլատրվում է սերմնավորել Խ5, Խ4 և Մ5 գնահատական ունեցող չնոսրացրած սերմով 0,3 խոր. սանտիմետր դողայով:

2. Արհեստական սերմնավորման ժամանակ գործադրվող բոլոր նյութերն ու գործիքները միանգամայն մաքուր ու վարակազերծ պիտի լինեն:

Սերմով լցնելուց առաջ մաքուր շպրիցը լվացվում է 65 աստիճանի սպիրտով, այնուհետև սպիրտից ազատելու համար շպրիցը հինգ անգամ քլորական նատրիումի $1\frac{0}{10}$ -անի լուծույթով են լվանում: Կատետրն արտաքուստ սրբում են 96 աստիճանի սպիրտով թրջված խծուծով:

Շպրիցն առաջին անգամ սպիրտից հետո լվանալու համար հատուկ բանկա պիտի լինի:

3. Նախապատրաստած շպրից-կատետրի մեջ հավաքում են սերմը, վորից հետո շպրիցը դնում են ուղղահայաց, կատետրով գեպի վեր և միոցը հետ քաշելիս ամբողջ սերմը հավաքվում է շպրիցի գլանի մեջ: Այնուհետև նույն գրութեան մեջ շպրիցի միոցը վերև են շարժում, վորի հետևանքով շպրիցից ու կատետրից ողի բշտիկները դուրս են մղվում, մինչև վոր կատետրի ծայրին յերևա սերմի կաթիլ:

Սերմնավորելուց առաջ կատետրի ծայրից վերցնում են մի կաթիլ սերմ և մանրադիտակի տակ ստուգում սերմնաբջջիները շարժունակութեւնը:

4. Հայելին կովի հեշտոցի մեջ մտցնելուց առաջ պետք է բողակիզման միջոցով ախտահանել, բայց պետք է հետևել, վոր հայելին չշիկանա:

Հայելին հեշտությամբ հեշտոցի մեջ մտցնելու համար քլորական նատրիումի $1\frac{1}{10}$ -անի լուծույթով նախապես վողողում են:

Յերինջների սերմնավորումը կատարվում է նույն կարգով, ինչ վոր կովերինը, միայն այդ դեպքում ոգտվում են փոքր չափի հայելիով:

5. Կովի ամոթաշուրթները սրբում են ջրի մեջ թրջած մաքուր բամբակի գնդիկով: Միննույն բամբակի գնդիկը յերկու և ավելի կովերի համար գործադրել արգելվում է:

6. Բացած հայելու միջով կատետրը մտցնում են արգանդի պարանոցը 1 — 2 սանտիմետր խորությամբ:

7. Կովերին սերմնավորում են դադգյահներում: Շատ կովեր ունենցող կայաններում պետք է շարքով մի քանի դադյահ գնել, վոր հնարավոր լինի միաժամանակ մի քանի կով կապել:

8. Յուրաքանչյուր կովի սերմնավորումից հետո կատետրը խնամքով սրբում են սպիրտով թրջած խծուծով: Այդ դեպքում կատետրը պետք է բռնել հորիզոնական դիրքով, վոր կատետրի ներսը սպիրտ չանցնի: Յուրաքանչյուր կովից հետո հեշտոցային հայելին լվանում են լվացարանի տակ գոլ ջրով, մաքուր սրբիչով չորացնում ու բոցակիզում:

9. 3 — 4 կով սերմնավորելուց հետո սերմի վորակն ստուգում են: Կատետրի ծայրից վերցնում են մի կաթիլ սերմ և մանրադիտակի տակ հետազոտում: Վորակի սուր իջեցման դեպքում սերմը խոտանվում է:

10. Սերմը լիովին սպառելուց հետո շարիցը լվացվում է քլորական նատրիումի $1\frac{1}{10}$ -անի սպիրտով, այնուհետև՝ $65\frac{0}{10}$ -անի սպիրտով և դրվում սեղանին՝ հարմարեցրած հատուկ պատվանդանի վրա:

Նախքան հաջորդ ցուլից սերմ վերցնելը շարիցը մի քանի անգամ վողողվում է քլորական նատրիումի $1\frac{1}{10}$ -անի լուծույթով:

Շարիցի կրկնակի վողողումը $1\frac{1}{10}$ -անի նատրիումի լուծույթով կատարվում է սպիրտը հեռացնելու համար:

Աշխատանքը վերջացնելուց հետո շարիցը խնամքով լվացվում է ներսից ու դրսից յեռացրած ու քամած ջրով, վորից հետո վողողվում է 65 աստիճանի սպիրտով, փաթաթվում մաքուր թղթում և պահվում հատուկ պատվանդանի վրա՝ պահպանում:

XXV. ՍԵՐՄԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄԸ ՅԵՎ ՓՈԽԱԴՐՈՒՄԸ

1. Սերմի պահպանումն ու փոխադրումը կատարվում է բարձրարժեք տոհմային արտադրողներին մաքսիմալ չափով ոգտադրծելու նպատակով:

2. Յուլի սերմը պահելն ու փոխադրելը թույլատրվում է 20° Յ ջերմության տակ, 12 ժամվա սահմաններում — հաշվելով ստանալու մոմենտից մինչև նրա լրիվ ոգտադրծելը:

3. Նայած փոխադրական միջոցներին՝ ձիեր, հեծանիվներ, ավտոմեքենաներ, ադաֆիններ, շներ և այլն, սահմանվում է սերմի փոխադրության հնարավորությունը:

4. Սերմը պահվում ու փոխադրվում է չնոսրացրած վիճակում, ապակյա փորձանոթների մեջ: Փորձանոթները հաճախակի լվացվում են սողայի $2\frac{0}{10}$ -անի տաք լուծույթով, վողողվում են սովորական ջրով և 15 — 20 բույս յեռացվում, այնուհետև յեռացրած ու քամված ջրով վողողում են և դրսից ու ներսից սրբում ու չորացնում մաքուր շղարշով:

Փորձանոթների կեղևյա խցանները լվացվում են սողայի $2\frac{0}{10}$ -անի տաք լուծույթով, վողողվում յեռացրած ու քամած ջրով ու սրբվում մաքուր շղարշով: Փորձանոթներն ու խցանները պահվում են հղկած խցանով ապակյա անոթում:

5. Ստացված սերմն անմիջապես մանրադիտակի տակ հետազոտվում է: Պահելու ու փոխադրման համար թույլատրվում է ոգտադրծել 105 , 104 և 105 , 104 գնահատված սերմեր:

6. Պահելու ու փոխադրելու համար պիտանի սերմը չնոսրացրած վիճակում սերմընդունարանից լցվում է փորձանոթի մեջ և ծածկվում բժշկական ախտագերծ (ամուլ) վաղելիների յուղի $0,5$ ալ շերտով:

7. Սերմը փոխադրվում է «Տուրիստ» տերմոսում: Տերմոսում լցվում է 20 աստիճանի ջերմության ջուր:

Սերմով լցված փոքրիկ փորձանոթը փաթաթվում է բամբակի հնարավորին չափ հաստ շերտով, ապա մաքուր մաուլայով, այնուհետև՝ թղթե պիտակով, վորի վրա գրված է լինում սերմն ստանալու օրն ու ժամը, արտադրողի համարը և եյակուլյատի համարը և դրվում է մի նոր, բերանը դեպի ներքև ուղղված ռետինե խցանով փակվող ավելի լայն փորձանոթի մեջ: Արտաքին լայն փորձանոթի վերևի (կուլը) ծայրին հաղցվում է ռետինե խողովակից կտրած 5 ալ յերկարության մի կափարիչ — այդ

կափարիչը մեղմացնում է փորձանոթների հարվածները տերմոսի պատերին և ծառայում է թեև անցկացնելու համար, վորի ծայրը կամ սեղմվում է փորձանոթի ու կափարիչի արանքում, կամ թե կապվում կափարիչի անցքից: Ավելի լավ է լայն փորձանոթը տեղավորել և կապել բարակ ռետինե պարկի մեջ: Սերմը կարելի է փոխադրել լցնելով լայն փորձանոթների մեջ, վորոնք կապվում են ռետինե պարկերում:

8. Պահած սերմով սերմնավորելը սերմն ստանալուց 24 ժամ հետո, թույլատրվում է միայն այն դեպքերում, յերբ այդ առաջ և յեկել սերմը հեռավոր վայր փոխադրելու կապակցությամբ:

Այդ դեպքում սերմն ստանալուց $1\frac{1}{2}$ ժամ հետո փորձանոթները փոխադրում են 15° Յ ջերմության ունեցող տերմոսի մեջ, իսկ $1\frac{1}{2}$ ժամից ել հետո՝ 10° Յ ջերմության ունեցող տերմոսի մեջ: Փորձանոթն անմիջապես 10° ջերմության ջրի մեջ տեղավորելիս սերմնարջիջները կամ վոչնչանում են, կամ թե վատթարանում ջերմահարությանից:

9. Փորձանոթները սուղվում են տերմոսի մեջ այնպես, վոր թելերի ծայրերը տերմոսի բերանում մնան, վորտեղ նրանք սեղմվում են խցանով: Արտաքուստ ռետինե խողովակով տերմոսին ամրացնում են նրա մեջ դրված եյակուլյատների բեռնազրերը:

Տերմոսը փոխադրվում է ուղղահայաց դիրքով:

10. Վորպեսզի փորձանոթները վաղաժամ չտաքանան, սերմի սպառման համեմատ դրանք տերմոսից հերթով են հանվում:

11. Սերմնավորելուց առաջ, փոխադրած սերմի վորակը պետք է մանրադիտակի տակ անսպաժան ստուգվի, դրա համար մի կաթիլ սերմը դրվում է առարկայական ապակու վրա և բարակ պլակետկայի միջոցով 2—3 կաթիլ քլորական նատրիումի լուծույթ և ավելացվում: Նոսրացրած սերմը ծածկվում է ծածկապակով և մանրադիտակի տակ (ցանկալի յե ջեռոցում) հետազոտվում 35—40 աստիճան ջերմության պայմաններում:

Պահվող սերմը կարող է անարիող վիճակում դառնել, այսինքն սերմնարջիջներն անշարժ կլինեն: Բջիջների ակտիվության պահպանումն ստուգելու համար, քլորական նատրիումի լուծույթով նոսրացրած և ջեռոցում տաքացրած սերմի կաթիլն ստուգվում են մանրադիտակով: Յեթե նոսրացրած սերմը մանրադիտակի տակ լավ շարժունակություն է ունենում, ուրեմն այդպիսի սերմով կարելի է սերմնավորել:

Սերմնավորելու համար թույլատրվում է իր ակտիվությամբ 3-ից վոչ ցածր զնահատված սերմը:

12. Պահված սերմով սերմնավորումը կատարվում է նույնպես չնոսրացրած վիճակում 0,5 խոր. սանտիմետր դողայով:

13. Սերմի փաթեթումն ու բացումը, ինչպես և սերմնավորումը կատարվում է 20—25 աստիճան ջերմության պայմաններում:

14. Վորպես ջեռոց կարող է ծառայել ֆաներից կամ տախտակներից պատրաստած մի արկղ՝ 50 սանտիմետր յերկարությամբ, 20 սանտիմետր լայնությամբ և 30 սանտիմետր բարձրությամբ: Արկղի կափարիչն ունենում է մի անցք՝ լամպի ապակու և մանրադիտակի ակնապակու (ոկուլյարի) համար, վորոնք արկղի ներսում են տեղավորված լինում: Կողքերից ձեռքերն անցկացնելու համար արկղը 11 սանտիմետր տրամագծով անցքեր և ունենում: Մանրամասն տես եջ № 49—56:

XVI. ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՀԱՇՎԱՌՈՒՄԸ ՈՒ ՀԱՇՎԵՎՈՒԹՅՈՒՆԸ

1. Արտադրողների սեռական կարողությունը հայտարարելու և նրանց գործունեությունը հաշվի առնելու նպատակով, արհեստական սերմնավորման կայանում տարվում է սերմնավորող տեխնիկի որակի (տես եջ 42): Որադրում դրանցում են բոլոր ծածկումները, անկախ այն հանգամանքից, թե սերմն ոգտագործվելու յե արդյոք, սերմնավորելու համար, թե վոչ, դրանցվում են որադրում նաև ցուլերի հրաժարվելու դեպքերը զուգավորումից:

2. Արհեստական սերմնակայան բերած բոլոր կովերը, անկախ այն բանից, թե սերմնավորված են արհեստական թե բնական յեղանակով, անսպաժանորեն գրանցվում են մատյանում: Գրանցվում են նաև այն կովերը, վորոնց զուգավորել չեն թույլատրել:

3. Սերմնավորող տեխնիկը տասնորյա աշխատանքների մասին շրջնորաժնին տեղեկագիր է ներկայացնում (տես ձև № 5)՝ «հաշվետվություն արհեստական սերմնավորման ընթացքի մասին»:

Շրջնորաժնի հրազանդիչն ամփոփելով շրջանի սերմնակայաններից ստացած տեղեկագրերը՝ իրեն հերթին, տասն ուրը մեկ, վոչ ուշ քան ամեն ամսի 2-ին, 12-ին և 22-ին № 112 ձևով տեղեկագիր է ներկայացնում Հանրապետական Հոգժովորմաթի Անասնապահական վարչությունը: Հանրապետական ՀԺԿ Անասնա-

պահական վարչություններն ամփոփում են շրջաններից ստացված տվյալներն ու այն ներկայացնում Միութենական ՀժԿ-ի Անասնապահական զլխավոր վարչությանը (ձև № 112 տես և՛ 45):

4. Մատյաններում կատարած գրանցումների հիման վրա կազմվում է ծննդաբերության արդյունքների հաշվետվություն (տես ձև № 7, և՛ 44) ու մի անգամ, ծննդաբերության վերջում, տեխնիկ-սերմնավորողը ներկայացնում է հոգրածնին, իսկ հետագայում՝ վերևում ցույց տրված կարգով:

5. Գրավոր տեղեկագրերում լրացուցիչ կերպով պետք է հայտնվի արտադրողներին ոգտագործելու ինտենսիվության առաիճանի, ինչպես նաև կայանների աշխատանքը քննթաղրող րոյր ալլ մոմենտների մասին:

6. Արհեստական սերմնավորման աշխատանքներն ավարտելուց հետո հետևյալ փաստաթղթերն են ուղարկվում.

ա) մանրամասն թվական հաշվետվություն՝ իր բացատրականում՝ սերմնավորված անասունների քանակի, կրկնակի սերմնավորումների, արտադրողների աշխատանքի և այլնի մասին.

բ) արձանագրություն՝ աշխատանքներն ավարտելուց հետո, մնացած կահավորման և նյութերի մասին, զրանք հետևյալ սեղոնում ոգտագործելու համար.

գ) արհեստական սերմնավորման գծով կատարված ծախսերի տեղեկագիր (նյութեր, աշխատավարձ, տրանսպորտ, կահավորման, գործիքների ու շենքերի ամրաիդացիա և այլն):

ԽՈՐԵՐ յՈՂՋՅՈՒՐԱՎՈՐ ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐԻ ԱՐԽԵՍԱԿԱՆ ՍԵՐՄՆԱՎՈՐՄԱՆ ԻՄԻՄՈՒՆԻՏԵՐԻ ԿԱԿԱՆԻ ԿԱԿԱՎՈՐՄԱՆ ԼԻՎ ԿՈՒՂԵԿՏԸ

Ամս. բաժնի կարգի	Իրերի անունը	Սպեցիֆիկացիան	Գնահատվել
1. Գործիքներ			
1	Մանրադիտակ	Խոշորացում 600 անգ.	1
2	Հեշտոցային հայելի	Մեծ	1
3	« »	Փոքր	1
4	Սովորական պրիմուս բոցակիզման համար	—	1
5	Սովորական պրիմուս կափարիչներ	—	2
6	Միկրոշարիցի արգելախցիներ	—	1
7	Գրմուս, ալրիչներ (շորեկաններ)	—	1
8	Շարից ապակյա 1935 թ. նմուշ	Ապակյա	6
9	Արհեստական հեշտոց 1935-36 թ. նմուշ	—	1
10	Ջերմաչափ	Սենյակի	2
11	« »	Քիմիակ. 0-ից 120 աստ.	2
12	Վիրբուժական պլանկետներ	20 ամ. յեկարու յիյան	1
13	Սալիբուժար	Միշև 96 աստիճանի	2
14	Կապուլյատորներ (պղպեղներ)	Ֆեզյուրը	1
15	Արհեստական հեշտոցի համար պահակա կամերաներ	Ռետինից	5
16	Կոնյանգ (մեծ)	—	1
17	Խոզանակներ (ձեռքերը մաքրելու համար)	—	2
18	Կշեռք	Դեղատնային	1
19	Կշաքարեր	—	1 կոմպլ.
2. Ամսնեղեն			
1	Սերմնադուրիչներ կափարիչով	—	6
2	Ջազարներ	Քիմիական 12—15 ոմ.	2
3	Բանկաներ՝ հղիված խցանով ցածր ձեռի	Լայն բերանով 0,5 լիտ.	2
4	Բանկաներ՝ հղիված խցանով ցածր ձեռի	Լայն բերանով ծավալը 100 խոր. սանաիմետր	4
5	Ծածկապակի	18×18	100
6	Առարկայական ապակի	Սովորական	50
7	Բանկաներ՝ նյութերի համար	3,5 լիտր տարողությ.	3
8	Բանկաներ՝ սեակալիներ համար	0,5 լիտրանոց	5
9	Ապակյա ձողեր	—	0,5 կգ
10	Թասեր հաստ ապակուց	20—25 սանաիմետր	2
11	Ծավալաչափ գլաններ (մեղրուրի)	0,5 լիտր	2

Ամս վայր	Իրերի անունը	Սպեցիֆիկացիա	Մի ֆունտ
3. Նյութեր			
1	Ամանեղենի համար յերշաներ	Նեղ ու լայն	2
2	Բամբակ	Հիգրոսկոպիկ	11 1/2 կգ
3	Մառլա (շղարշ)	Սովորական	10 մետ.
4	Թուղթ	Ֆիլաբացիայի (քամող թուղթ)	50 թեր
5	« բարակ	Փաթաթեղու համար	2 կգ
6	Վաղելին	Մաքրած	1 կգ
7	Յերկած թաթթվային սողա	Մաքրած	1 1/2 կգ
8	Քլորական նատրում	Քլորական մաքուր	2,5
9	Ոճառ տնտեսական	—	3 կգ

ՀԱՎԵԼՎԱԾ Ա 2

Ստուգող յեղջուրավոր անասունների արհեստական սերմնավոր-
ման հիմնգրակ կայանի կահավորման լրիվ կոմպլեկտը

Ամս վայր	Իրերի անունը	Սպեցիֆիկացիան	Մի ֆունտ
1. Գործիքներ			
1	Մանրադիտակ	Սովորացումը 600 անգ.	1
2	Հեշտոցային հայելի	Մեծ	1
3	«	Փոքր	1
4	Սովորական պրիմուս բոցակիզման համար, 2 կախարչով	—	1
5	Այրիչ (գորելիկ) պահեստի	—	1
6	Շարիչ 1935 թ նմուշ	Ապակյա	3
7	Ջերմաչափ	Սենյակի	1
8	«	Քլորական 0—120°	1
9	Վերաբուժական պինջետներ	20 սմ յերկարությամբ	1
10	Սպիրտոմետր	Միջին 96°	1
11	Կորնցանդ	Սովորական համար	1
12	Կապյուլատորներ (զգլիներ)	Յեղջուրից	2
13	Սողանակ ձեռքերը լվանալու համար	—	1
14	Կշիռք	Դեղատնային	1
15	Կշառքաբեր	—	1 կոմպլ.

Ամս վայր	Իրերի անունը	Սպեցիֆիկացիան	Մի ֆունտ
2 Ամանեղեն			
1	Սերմնընդունիչներ կախարչով	—	2
2	Քլորական ձագարներ	12—15 սանտիմետր	2
3	Ցածրիկ բանկաներ հղկած խցանով	Լայն բերան 0,5 լիտր ծալավով	1
4	»	100 խ սմ ծալավով	4
5	Մածկապակի	18×18	50 հտ.
6	Առարկայական ապակի	Սովորական	25
7	Բանկա նյութերի համար	3—5 լիտր տարողությ.	1
8	Ապակյա ձողեր	—	0,5 կգ
9	Ռեակտիվներ բանկա	0,5 լիտրանոց	3 հտ.
10	Թասեր հաստ ապակույց	20—25 սանտիմետր	1
11	Ծավալաչափ դրաններ (մենդուրկա)	0,5 լիտր տարողությ.	1

3. Նյութեր

1	Յերշաներ ամանեղենի համար	Նեղ ու լայն	2
2	Բամբակ խոնավամար	Հիգրոսկոպիկ	1 կգ
3	Մառլա (շղարշ)	Սովորական	10 մ
4	Բամբակ թուղթ	—	20 թ.
5	Փաթաթեղու թուղթ	—	1 կգ
6	Վաղելին	Մաքրած	0,5 կգ
7	Յերկած թաթթվային սողա	»	1,0 կգ
8	Քլորական նատրում	Քլորական մաքուր	1—1 1/2
9	Տնտեսական ոճառ	1-ին տեսակի	2 կգ

4. Սերմի փոխադրման համար

1	Տերմոս «Տուրխոս»	1/2 լիտր տարողությ.	2
2	Բակտերիոլոգիական փորձանոթներ	20×100 մմ	10
3	»	10×70	20
4	Ռեակտիվ խցաններ	№ 16	20
5	Կեղեկա խցաններ	№ 2	20
6	Մատնոցներ	—	20
7	Թել	—	10 մ
8	Վաղելիների յուղ	Մաքուր	0,5 կգ

ՀԱՎԵԼՎԱԾ Ա 3

Տեղական մասակարգման գծով ձեռք բերվող անհրաժեշտ
սննեսական կահավորումը

1. Եմալյա թասեր 1
2. Լվացարաններ 2
3. Լվացարանի թասեր 2

Փոխադրվող սերմի ուղեգրի ձևվը

Փոխադրվող սերմի ուղեգիրը _____
 Վերադարձվող և առաքվում սերմը _____
 Ուր և ուղարկվում սերմը _____
 Երկրաչափական № _____
 Արտադրողի № _____
 Սերմ ստանալու ժամանակը՝ ամիս _____
 Թիվ _____ ժամ _____ րոպե _____
 Սերմի գնահատականը ստանալիս _____
 Կոստանդնուպոլսի և փաթեթման յեղանակը _____
 Ջերմաստիճանը, տեղությունում առաքման մոմենտին _____

Առաքողի ստորագրությունը

Տեղումսի ստանալու ժամանակը _____
 Սերմի փաթեթման ժամանակը _____
 Սերմի ակտիվությունը _____
 Սերմի ակտիվությունը _____
 Վերջնական և _____
 Վերջնական և _____

Սերմագրված մայր կենդանիների №№ ու քանակը

Վերջում՝ սրտկած սերմի ակտիվությունը.

Ստացողի ստորագրությունը

Կարգավորվողի № _____
 Երկրաչափական № _____

4. Գաթաներ եմալից 3 լիտրանոց	2
5. Խալաթներ	4
6. Սրբիչներ	4
7. Գոշնոցներ քանդակների համար	2
8. Պրիմոսի ասեղներ	50
9. Դադլաճաններ սերմնավորման համար	2
10. Սեղաններ	2
11. Աթոռներ	2
12. Պահարան—կահավորման համար	1
13. Բետոններ նավթի և բենզինի	2
14. Ցլակապատ զույլեր	1
15. Կողպեքներ	1
16. Նավթ	60 լիտր
17. Բենզին	30 »

ԱՐԵՎԱԿԱՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

1. Արճեստական սերմավորման կայանի № 2. Ցուլի № 3. Ցուլի
ցեղը (որպիսիք լրացվում է լուրագրանչյուր ցուլի ու ծածկույթի վերաբերյալ առանձին առանձին) :

[illegible]

20467400 12 6

ՄԱՐԿԱԽԱՆԵՐԻ ՎԱՅՈՒՄՆԵՐԸ

Կոլտնտեսուիթյան, № Սերմակայան

[illegible]

անբնականորեն

ՄԱՆԻՔԻ ՄԻՋԻՆԻՍՏԵՐՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐԱԼԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒՄԸ

[illegible]

ՀԱՎԵԼՎԱԾ № 7

Հանրապետություն _____
 Շրջան _____
 Գավառիկ _____
 Գյուղատեղություն _____

Արհեստագյան սերմնավորման կայանի
տասնորյա հաշվետուելյան ձև № 6:
Ներկայացվում է Հողբաժնին յուրա-
քանչյուր ամսի 10, 20, 30:

Տեղեկությունները տրվում են կամ-
պանխայի սկզբից աճող թվերով:

ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

Վոյաբների, խոհուր յեղջուրավոր անասունի արհեստական սերմնավորման ընթացքի մասին (ավելորդը ջնջել).

... 193 193 193

Աշխատել են անբով- նակները	Աշխատել են անգլիացիները	Պատահաբար հայտնաբերվել է	Սերմնավորված է մեկ անգամ	Երեւոյն թվում վաղ ցեղական կոլոնիաներ կան	Գրքի սերմնա- կանները	Գրքի սերմնա- կանները
1	2	3	4	5	6	7

Sample Size _____

Ստորագրու թյուն

ՀԱՎԵԼՎԱԾ № 8

Երջան
Հանրապետութիւն

264 № 113

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ԽՈՇՈՐ ԵՂԶՅՈՒՐԱՎՈՐ ԱՆՏԱՌՆԻ ԱՐԽԵՏԱԿԱՆ ԱԵՐՄՆԱՎՈՐՄԱՆ
ԸՆՔԱԳԻՒ ՄԱՍԻՆ

Առ.....թիվ..... ամիս 193 թ.

(Տեղեկությունները տրվում են կամպանիայի սկզբից առող թվերով)

Աշխատել են կեսեր	Աշխատել են արտա- դրողներ	Կատար- ված են ծածկում- ներ	Սերմնավոր- ված են մեկ անգամ	Սերմնավոր- ված են կրկնակի	Ձի թուղա- արված զու- գավորման	Ծանոթ.

Արհես. սերմնավ.

ԵՐԶ՝ ԻՐԱՆԻԱՆԳԻՂ՝...

Հողբամենի վարիչ՝ _____

Հանդիսանում է յուրանոց ուղարկելու թիվը _____ 193 թ.

Հանրապետութիւն _____
 Շրջան _____
 Սերմա կետե _____
 Գոյան տեղութիւն _____

Արհեստական սերմնավարման հետևի
հաշվեհաղթյուն № 7

Ներկայացվում է Հողրաժնին ծնի
վերջում:

ՄԻԽԱՅԱԿԱՆՈՐԵՆ ԱԵՐՖՆԱՎՈՐԺԱԾ ԿՈՎԵՐԻ ԾՆԻ ՎԵՐԱԳԵՂՅԱԼ

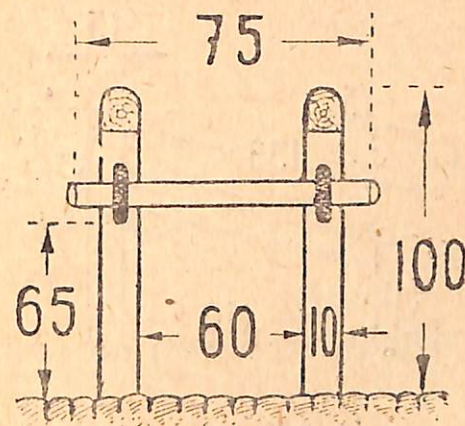
..... 193 p.

Դ ր ա ն ց ի ց						Կետով անցած կողե- րից հղիացել են		
1	2	3	4	5	6	Արհեստականո- րեն սերմնավո- րումից	Բնական ծածկումից	Ծնվել են փոշ հոբբեր
Ընդամենն արհեստա- կանորեն սերմնավոր- ված են խղի	Յեղել են ծնի սկզբին	Ծնել են	Հղի վիճակում մոր- ից և ստանալով	Վիճել են	Մնացել են ստերիլ			

Քիվ Ստորագրու թյուն

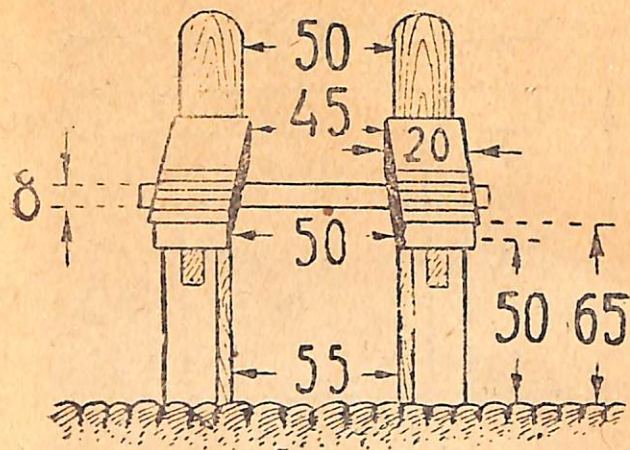
A technical drawing of a T-junction. The horizontal member has a width of 150. The vertical member has a height of 100. The vertical member is centered under the horizontal member. The distance from the center of the vertical member to the right edge of the horizontal member is 90. The distance from the center of the vertical member to the right edge of the horizontal member is 65. The distance from the center of the vertical member to the right edge of the horizontal member is 10.

Նկ. 1. Տեսքը կողքից

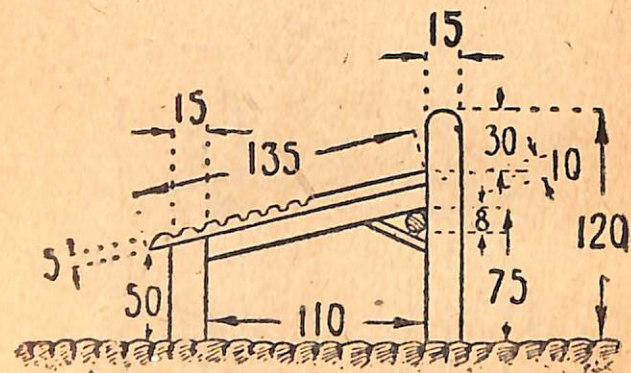

Uk. 2. Skuppe mæghit

Դազգյան՝ ծածկումների համար (չափերը ցույց են տված սանիմետրներով)

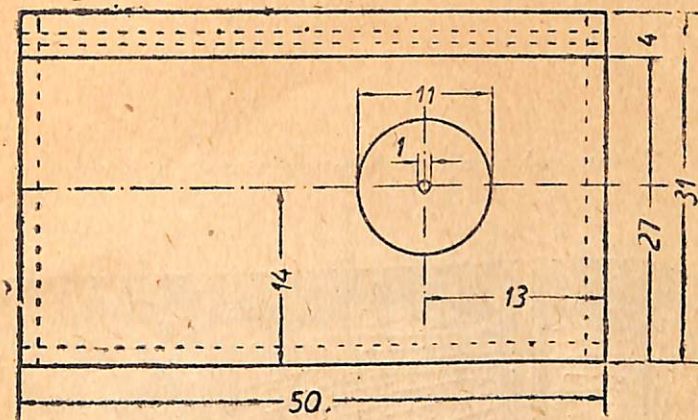

Նկ. 3. Տեսքը հեռուի կողմից

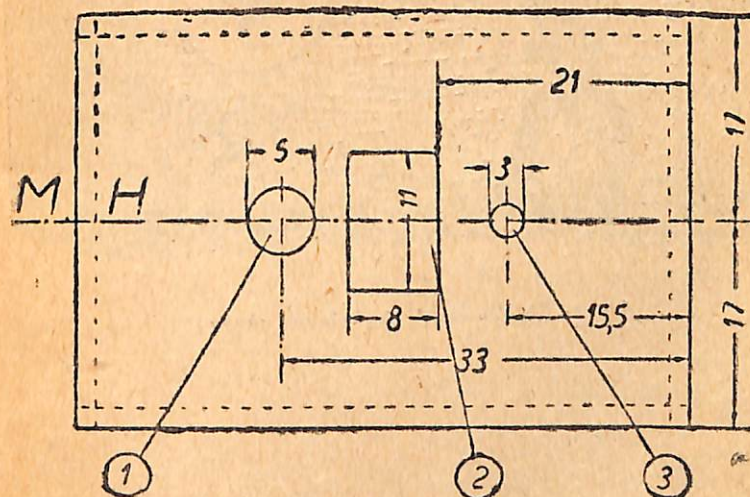

Նկ. 4. Տեսքը կողքից

Տերմոսաս
Սերմի անիվալուրյանը հսկելու համար

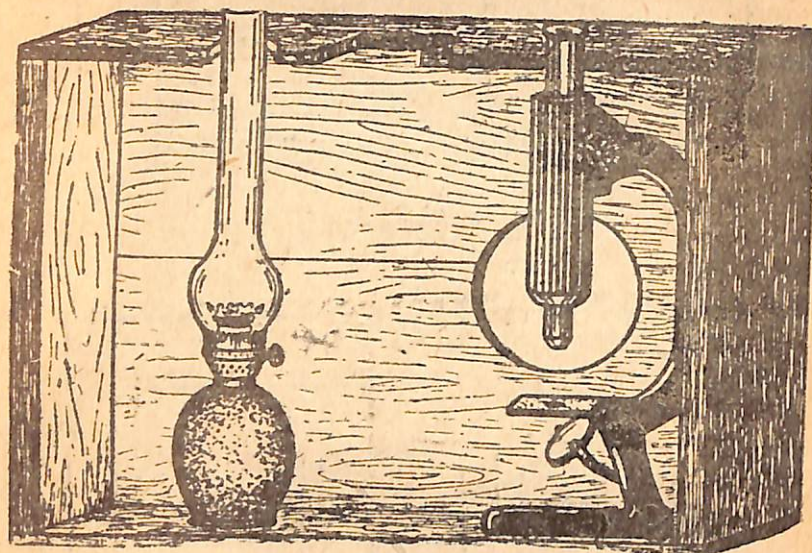
Նկ. 5. Տեսքը առջևից

Նկ. 6. Տեսքը վերևից

1. Անցք՝ լամպի համար
2. Տերմոսասի անցքը, վոր ծածկվում է ապակով
3. Անցք՝ մանրադիտակի համար

Տերմոստատ՝ սերմի ափսիվությանը հսկելու համար

Նկ. 7. Տերմոստատի ընդհանուր տեսքը

Ց Ա Ն Կ

1. Արհեստական սերմնավորման պլանի կազմին ու սերմնավորման կա- յաններին հասցնելը	3
2. Կաղերի պատրաստումը	4
3. Նախնի նախապատրաստումը և արտադրողների ընտրությունը	5
4. Սերմնավորման կայանը շենքերով, կահավորումով ու դույքով ապա- հովելը	8
5. Կայանի անձնակազմի աշխատանքների կազմակերպումը և պարտա- կանությունների բաշխումը	10
6. Արտադրողների կերակրումն ու պահպանումը	13
7. Արտադրողի ոգտագործումը	17
8. Գործիքների և նյութերի պահելն ու նախապատրաստելը	17
9. Սերմ ստանալը	20
10. Սերմի գնահատումն ու խոտանումը	23
11. Սերմնաբջիջների հաշվելը	25
12. Սերմի բեղիստենությունը—կաշտությունը	27
13. Բեր գալու (ցանկություն) և սերմնավորելու ժամանակի վերոշելը	28
14. Սերմնավորում	31
15. Սերմի պահպանումը և փոխադրումը	33
16. Աշխատանքի հաշվառումն ու հաշվետվությունը	35

Քարգման. Ս. ՔԱԴԵՎ ՈՍՑԱՆ
Գատ. խմբ. Ս. ՄԱՆԱՍՏԱՆ
Տեխ. խմբ. Լ. ՈՂԱՆՑԱՆ
Սրբազրե՛ջ Գար. Հակոբյան
Կոնարոլ սրբազրե՛ջ Մ. Մաքսիկյան

Գլավիտի լիազոր Դ—3562 Հրատ. 4493

Գատվեր 165. Տիրած 1000

Քուղթ 62×94 Տպագր. մամուլ 3,5 Հեղինակ. մամ. 2,5

Թեկ մամուլում 38400 նշ.

Հանձնված է արտագրության 13 փետրվարի 1938 թ.

Ստորագրված է տպագրության համար 8 մարտի 1938 թ.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0295828

157

21.202

ВРЕМЕННАЯ
ИНСТРУКЦИЯ

По проведению искусственного
осеменения крупного
рогатого скота на 1938 г.
Гиз Арм ССР, Ереван, 1938 г.